

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Turismiosakond

Andri Tallo

**TURISMISIHTKOHA ARENDAMISE VÕIMALUSED
TARTU LINNA NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: MSc Tatjana Koor

Pärnu 2013

Soovitan suunata kaitsmisele

(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “.....” 2013. a.

TÜ Pärnu kolledži turismiosakonna juhataja

Heli Müristaja

Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Linna kui turismisihtkoha arendamine	5
1.1. Linn kui turismisihtkoht	5
1.2. Turismisihtkoha arendamine ja seda mõjutavad tegurid	10
2. Tartu linn kui turismisihtkoht	16
2.1. Tartu linna üldiseloostus	16
2.2. Tartu linna turismikeskkonna analüüs	19
2.4. Tartu linna majutusstatistika analüüs	22
3. Tartu linna kui turismisihtkoha arendamise võimaluste uuring	29
3.1. Uuringu meetod, valim ja korraldus	29
3.2. Uuringute tulemuste analüüs	31
3.3. Uuringu järeldused ja ettepanekud Tartu Linnavalitsusele ja turismiettevõtetele	37
Kokkuvõte	42
Viidatud allikad	46
Lisad	49
Lisa 1. Tartu linna TOWS-matriks	49
Lisa 2. Intervjuu küsimustik	51
Summary	53

SISSEJUHATUS

Käesolev lõputöö on koostatud teemal „Turismisihtkoha arendamise võimalused Tartu linna näitel“. Lõputöö teema on aktuaalne, kuna turismisihtkoht soovib olla konkurentsivõimeline ja atraktiivne turismisihtkoht, siis tuleb seda arendada. Arendamiseks on vajalik teada, milline on linna turismi hetkeolukord ja millised on arenemisvõimalused. Töö eesmärgiks on välja selgitada Tartu linna turismiasjaliste hinnang turismi hetkeolukorrale ja edastada saadud analüüsi tulemused ning uuringu tulemustele tuginevad ettepanekud Tartu Linnavalitsusele turismi arendamiseks ning edendamiseks. Eesmärgi saavutamiseks on seatud järgmised ülesanded:

- Tutvuda sihtkoha arendamise ja seda mõjutavaid tegureid käsitleva teooriaga.
- Valmistada ette uuring ja viia läbi intervjuud Tartu linna turismispetsialistidega, uurimaks nende arvamust Tartu linna turismi hetkeolukorrast ja mõtteid turismi arendamiseks.
- Analüüsida saadud tulemusi.
- Teha parandusettepanekud ning edastada need Tartu Linnavalitsusele turismi arendamiseks.

Käesoleva töö teoreetilisteks allikateks on erinevad raamatud ja artiklid, mis käsitlevad turismisihtkoha arendamisest ning avaliku- ja erasektori vahelist koostöö parandamisest. Tartu linna iseloomustamiseks on kasutatud Tartu linna ja Tartu linna turismi arengukavasid ning Tartu linna ja Visit Tartu kodulehti. Põhiliselt on kasutatud Colin Michael Hall, Stephen Page ja John Heeley kirjutatud raamatuid. Eesmärgi saavutamiseks viiakse läbi kvalitatiivne uuring poolstruktureeritud intervjuu meetodil. Andmeanalüüsimetodiks on kontent- ja statistilist analüüs.

Lõputöö koosneb kolmest peatükist. Esimene peatükk kajastab teoreetilist osa turismisihtkohast, välja on toodud teoreetilised lähtekohad turismisihtkoha, linna kui

turismi sihtkoha, loodus- ja kultuuri turismiressursi kohta. Kirjeldatakse Rahvusvahelise Turismiorganisatsiooni poolt koostatud avaliku- ja erasektori vahelise koostöö uuringut

Teine peatükk annab ülevaate Tartu linnast, kirjeldab linna ajalugu ja hetkeolukorda. Selles osas on välja toodud majutusstatistika ja analüüs Tartu linna kohta. Kolmas peatükk keskendub uuringule Tartu linna turismispetsialistide seas. Kajastatakse uuringu analüüsi ja selle põhjal koostatud järeldusi ja parendusettepanekuid. Antud lõputööl on kaks lisa, millest esimene on Tartu linna TOWS-analüüs ja teine uuringu küsimustik.

1. Linna kui turismisihtkoha arendamine

1.1. Linn kui turismisihtkoht

Käesolevas peatükis tuuakse välja erinevate autorite ja organisatsioonide definitsioonid turismile, turismisihtkohale ja linnale kui turismisihtkohale ning iseloomustatakse turismisihtkoha elutsükli mudelit. Turismi on võimalik defineerida mitmel erineval viisil, lähtudes geograafilisest, ühiskondlikust, psühholoogilisest või majanduslikust aspektist. Sellest tulenevalt ongi paljud teadlased kirjeldanud seda uuest ja siiski ka olulisest seisukohast lähtudes. *The United Nations World Tourism Organization* (UNWTO) ehk maailma Turismi-organisatsiooni ja *United Nations* ehk Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (2010: 9) järgi on turism sihtkoha külastajate tegevuste kogum, mida tarbitakse mõnes uues keskkonnas kuni ühe aasta jooksul ning mis on seotud meelelahutuslikul, ärilisel või mõnel muul eesmärgil.

Eulogio Bordas Rubies (2001: 38-41) on defineerinud turismisihtkohta järgnevalt: see on geograafiline piirkond, kus asuvad turismiressursid ning mille puhul ei ole olulised poliitilised piirid. Turismisihtkoht on turismiatraktsioonide, -ressursside, infrastruktuuri, teenusepakkujate kogum, mis võimaldab pakkuda külastajale meeldivat kogemust sihtkoha külastusest. Eelpool väljatoodud definitsiooni toetab ka Maailma Turismiorganisatsiooni (2008: 13) definitsioon, et turismisihtkoht on turisti poolt reisieesmärgiks valitud reisisiht.

Turismisihtkohta võib pidada ka keeruliseks võrgustikuks, kus pakutakse palju erinevaid tooteid ja teenuseid. Sihtkoht on turisti jaoks terviktoode ning ettevõtja edu sõltub sellest, kui edukalt suudab ta koostööd teha teiste ettevõtjatega ja kui edukas on erinevate toodete, teenuste ja ressursside ühendamine sihtkoha kui terviku loomisel (Haugland jt 2011: 268).

Iga sihtkoha edu sõltub efektiivsest planeerimisest. On väga oluline, et turismiarendajad leiaksid aega ja võimalust ning kasutaksid seda turismi planeerimiseks (Davidson, Rogers 2006: 75). Turismisihtkoha edukust mõjutab ka transpordivahendite areng, mis võimaldab reisida kaugemale ja ka soodsamalt. Väga oluline roll on olnud lennundusel, mis võimaldab reisida kiiresti üle terve maailma, muutes kõik sihtkohad kättesaadavaks (Henderson 2008: 199-200). Sihtkoht peab olema kättesaadav kõigile nii maanteede, lennuliikluse, raudteede või laevateede kaudu. Ainult need turismisihtkohad, kes suudavad tagada ligipääsu võimalikult paljudele, on konkurentsivõimelised. Lisaks tuleb ka tagada külastajale lihtne liikumine sihtkohas. (A Practical Guide ... 2007: 2)

Mitmed autorid on püüdnud arendada linnade liigitust, mis oleks aluseks linnaturismi muustrite väljaselgitamiseks, kuna linn võib oma iseloomulike joontega kuuluda erinevatesse kategooriatesse, on nende liigitamine konkreetsele mudelisse keeruline. Seetõttu on pigem kasulikum lähtuda sellest, et enamus turismilinnu koosnevad selgelt eristuvatest funktsionaalsetest piirkondadest ning antud piirkondade vaheline tasakaal on linna kui turismisihtkoha olemuse peamiseks defineerijaks. (Williams 2009: 210-212)

Linnad kui turismisihtkohad võib jagada kolme kategooriasse (Law 2002: 5):

- kuurortlinnad;
- ajaloolised turismilinnad;
- linnad, millesse on ehitatud spetsiaalne taristu, mis meelitab turiste ligi.

Selline kategoriseerimine on kasulik, kui ei arvestata linnarahvastiku suurust. Kuurortlinna populatsioon võib ulatuda paarist tuhandest paarisaja tuhande inimeseni, kuid on mitmekesisem ja pakub rohkem võimalusi turismi arendamiseks. (*Ibid*: 5)

Linnaturismi hakati uurima alles 1980. aastate keskel (Sotiris, Avgoustis 2002: 66). Jansen-Verbeke (1988) defineerib linnaturismi kui toodet, mis koosneb ajaloolistest hoonetest, linnamaastikust, muuseumidest, teatritest, spordist ja sündmustest. Linnaturism viitab põhjalikule transpordiühendusele ning samuti külastajate ja kohalike elanike interaktiivsusele, meedia, majanduse ja keskkonna mõjudele (Young 1973: 180). Linnaturismi saab tõlgendada mitmel erineval, kuid omavahel seotud viisil (Hall 2009: 86):

- kui linnakeskkonnas aset leidvat turismi, mille vormid ja tegevused on kujundatud linna keskkonna iseloomust;
- kui iseseisvat turismisihtkohta;
- kui väravat riiki või antud piirkonda sisenemiseks.

Linnaturism ja sellega seotud arendus- ja turundustegevust saab mõõta nelja tüüpi parameetri järgi. Iga parameeter nõuab vastavat meetodit ja uuringut. Esiteks on oluline mõõta ja jälgida linnaturismi osakaalu kogu reise, ööbimiste hulgas. Teiseks on sama oluline kogukonna meede. Viidates linna majandusele, näitab kogukonna meede turisti kulutusi sihtkohas ning sellest tulenevalt ettevõtjate sissetulekut ja tööhõivet. Järgmiseks meetmeks on uuring, kus arvutatakse välja majanduslik kasum turunduskampaaniatest, et arendada edasist äritegevust. (Heeley 2011)

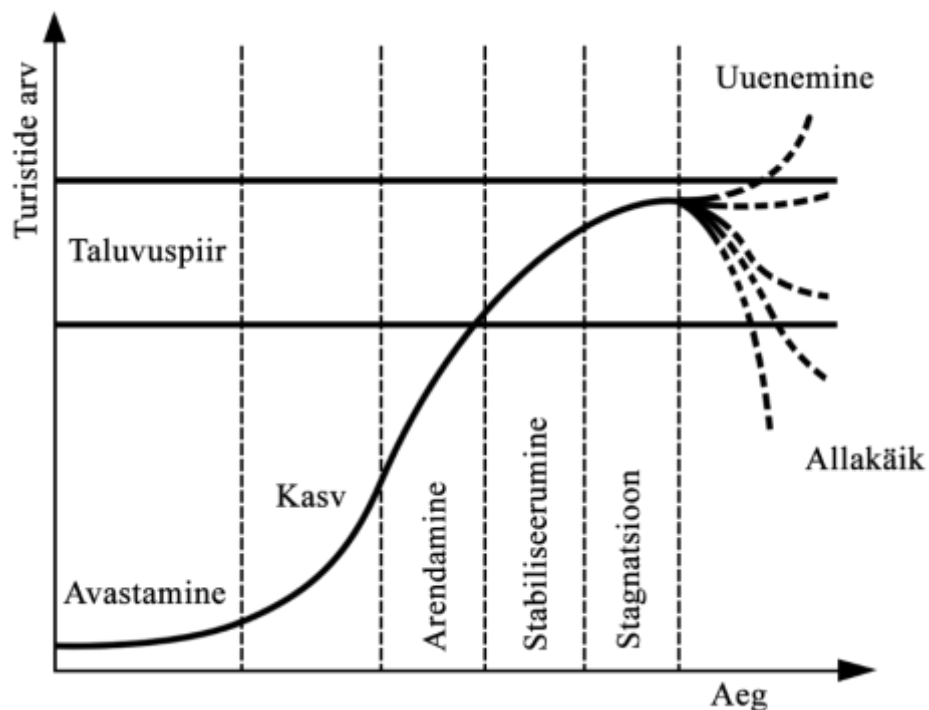
Kõik kolm meedet peavad olema korrektselt läbi viidud, et objektiivselt hinnata linna turismi ja selle eest vastutava ettevõtte tulemuslikkust. Uuringuid peab aegajalt kordama. Edasist tulemuslikkust saab hinnata, kui võrrelda tulemust teiste linnadega nii üleriigiliselt kui ka rahvusvaheliselt. Seda võib nimetada ka linnadevaheliseks võrdlusuuringute koostamiseks ja pidada ka neljandaks linnaturismi parameetriks. (*Ibid*)

Reeglina ei seonu turism linna peamiste funktsioonidega, jäädes mitmete teiste majanduslike tegevuste kõrval pigem tagaplaanile. Seetõttu tajuvad turismi planeerijad ja linnavalitsused harva turismi tähtsaima elemendina linna majanduses (Page, Hall 2003: 18-19). Linnadel esineb turismistatistika kogumisel ning saadud andmete omavahelisel võrdlemisel mitmeid probleeme ja puudujääke ning isegi lihtsa statistika kogumine, näiteks ööbimiste arv, saabumised, külastuse pikkus, võivad olulisel määral linnade lõikes erineda. (Hall 2009: 87)

Rahvusvahelised suurlinnad on juba mitmeid aastakümneid omanud maailma turismimajanduses tähtsat rolli. Uuena on esile kerkinud linnad, millel puudub tugev turismitraditsioon, kuid mis tänu aktiivsele turundus- ja arendustegevusele ning sellega kaasnevale maine ümberkujundamisele on suutnud luua oma turismimajanduse. Muutusteks on andnud tõuke mitmed tänapäeva linnakeskkonnas aset leidnud olulised protsessid, mis hõlmavad järgmisi aspekte (Williams 2009: 48):

- Globaliseerumise mõjud, mis on fundamentaalselt muutnud linnadevahelisi suhteid ning suurendanud linnadevahelist konkurentsi.
- Majanduslik restruktureerimine, mis hõlmab tootmise osatähtsuse langust ning sellega kaasnevat tarbimise osatähtsuse suurenemist linna majanduses.
- Aktiivne linnade ja nende identiteetide ümberkujundamine läbi linnade regeneratsiooni ja kohaturunduse.

Butler (2005) analüüsib sihtkoha elutsükli sihtkoha kohalike elanike osalusest lähtudes. Turismisihtkoha elutsükkel jaguneb kuueks (vt joonis 1): avastamine, kasvamine, arendamine, stabiliseerumine, stagnatsioon ja allakäik või uuenemine. Iga arengufaas iseloomustab kohalike elanike suhtumist ja väliseid tegureid. Hinsberg (2002) järgi külastavad avastamise faasis sihtkohta vähesed turistid, kes organiseerivad oma reise ise ning ei vaja kaasagset taristut. Sihtkoht suudab vastu võtta vähe turiste, kes kasutavad põhiliselt kohalikele elanikele mõelduid teenuseid.

Joonis 1. Butleri turismisihtkoha elutsükli mudel

Kasvamise etapis toimub kiire turistide arvu suurenemine. Teises etapis rajatakse uusi turismitooteid, sest toimub nõudluse ja pakkumise kasv. Kolmandas, arendamisfaasis kasvab turistide arvukus väga kiiresti ning kohalike elanike osalus turismiettevõtluses väheneb, kuna kohalik kapital asendub väliskapitaliga. Turule tulevad rahvusvahelised

hotelliketid, toitlustusettevõtted, autorendifirmad jne. Faasi iseloomustab turistide hulga kasvuprotsendi vähenemine, kuid turistide koguarv siiski veel kasvab. Selles punktis kujuneb turismist piirkonna juhtiv majandusharu. (Butler 2005)

Neljandas ehk stabiliseerumise etapis on sihtkoha majandus turismiga tihedalt seotud. Turistid ja nendele rajatud turismitooted tekitavad kohalike seas pahameelt (Butler 2005). Tooteid võib pidada küpseteks ning suurt kasvuruumi enam ei ole, kui mitte arvestada võimalust minna uutele tarbijaturgudele või haarata endale konkurentide kliente. Ettevõtted, kes on üle elanud neljanda faasi, on tavaliselt teinud turu-uuringuid, koostanud sellest lähtuvaid turundusplaane ja kavandanud turundustegevusi. (Hinsberg 2002)

Sihtkohad võivad langeda viiendasse faasi ehk stagnatsiooni ning selle staadiumi kõige iseloomulikumaks näitajaks on nõudluse langus. Pakkumine ületab nõudlust ning kulutused toodete pakkumisel on tunduvalt suuremad kui nende müügist laekuv tulu. Langusfaasi läbib kokkuhoiureegel. Sellest faasist väljatulemine nõuab väga tugevat tarbijatele orienteeritust, vanade toodete uuendamist ja ümbertegemist ning neile uute lisandväärtuste omistamist (Hinsberg 2002). Selles faasis on saavutatud sihtkoha taluvuspiir või on see ületatud. Stagnatsioonile järgvaks faasiks võib olla allakäik. Selles faasis on stagnatsiooni probleemid süvenenud ning strateegiad muutunud ebaefektiivseks ning tuleb leida lahendusi selle parandamiseks. Teiseks võimaluseks on uuenemine, kui toimub toodete pidev jätkusuutlik arendamine ning põimimine kohaliku kogukonna ja majandusega. (Butler 2005)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et turismisihtkoht on geograafiline piirkond, kus pakutakse erinevaid turismitooteid ja -teenuseid. Üheks tähtsaimaks turismisihtkohaks on linn. Turism on linna majandusele ja identiteedile äärmiselt oluline tegur. Kuigi linnaturism on alles küllaltki uus turismiharu, on selle populaarsus viimastel aastatel märkimisväärselt kasvanud.

1.2. Turismisihtkoha arendamine ja seda mõjutavad tegurid

Turism on sihtkohale oluline majandusharu, mille edukaks toimimiseks tuleb seda arendada nii avaliku- kui erasektori poolt. Samuti on sihtkohale olulised ka selle tõmbetegurid, mis külastajaid sihtkohta meelitavad. Järgnevas alapeatükis kajastatakse avaliku- ja erasektori rolle ja tähtsust turismisihtkoha arendamisel ning tuuakse välja põhilisemad turismiressursid.

Valitsus koos kõigi oma allüksustega: maa-, linna- ja vallavalitsused, on turismi peamiseks haldaja riigis, põhiliselt majanduslikel põhjustel, et esindada rahva huve turismi arendamisel. Enamus turismimajandusest kuulub siiski erasektorile (Elliot 1997: 8, 138). Viimase kümne aasta jooksul on ühiskonna, valitsuse ja ettevõtluse vastutus ja roll turismi arendamisel totaalselt muutunud. Globaliseerumisega kaasnenud telekommunikatsiooni maksumus, ülemaailmse turu ja demokraatia laienemine, on muutnud kõigi kolme sektori rolli üksteisest sõltuvaks. Kohalikel omavalitsustel on alati olnud juhtiv roll turismi arendamisel sihtkohas. (Public-private sector ... 2000)

Maailma Turismiorganisatsioon viis 2000. aastal läbi uuringu 3000 inimese seas. Uuringu eesmärk oli välja selgitada avaliku- ja erasektori vaheline koostöö 90. riigis. Küsitlus viidi läbi riikide valituse, rahvusvaheliste organisatsioonide, turismiorganisatsioonide, turismiettevõtete seas üle maailma. 98% vastanute arvates oli avaliku- ja erasektori koostöö „väga oluline“ või „oluline“ turismimajanduse konkurentsivõime suurendamiseks. Uuringust selgus ka, et antud küsimust pidasid riigi valitsused tähtsamaks kui kohalikud omavalitsused või riiklikud turismiorganisatsioonid. Kõige olulisemaks peeti avaliku- ja erasektori koostööd parandamiseks sihtkoha transpordiühendust ning infrastruktuuri ja elanike turvalisuse tagamisel. (Public-private sector ... 2000)

Üks kolmandik vastanutest, nii avaliku- kui ka erasektori esindajad tõid välja, et on osalenud ühistes koostöökampaaniates ja ühiselt turismimessidel. Vastanute arvates mõjutavad majanduslikult positiivselt sihtkohta teemapargid, mille rajades luuakse ka uusi töökohti (eriti noorematele inimestele). Vastuste põhjal on tehtud ettepanek, et kohalikud omavalitsused hakkaksid taolisi projekte rohkem toetama. Uuringu järeldusena on välja toodud, et avaliku- ja erasektori vaheline koostöö sihtkoha konkurentsivõime

suurendamisel on oluline ning peavad hetkel toimivat koostööd pigem kehvemapoolseks. Koostöö parendamiseks peaksid mõlemad osapooled täiustama sihtkoha atraktiivsust, turunduse efektiivsust, jõudlust ja turismistruktuuri haldamist. (Public-private sector ... 2000)

Avaliku- ja erasektori rollid sõltuvad sihtkohast, mida mõjutavad erinevad võimalused ja tegurid. Uuringust tulenevalt on välja toodud avaliku sektori ülesanded, kes peab (*Ibid*):

- omama visiooni sihtkohast;
- tagama sobiliku keskkonna;
- tagama adekvaatse infrastruktuuri arengu ja korrashoiu;
- tagama paindliku tööjõu seadused, et iga ettevõtte saaks endale tagada vajalike oskustega tööjõu;
- garanteerima kindla maksusüsteemi;
- kindlustama kohaliku elanikkonna, linna sise- ja välituristide heaolu;
- läbi viima koos erasektoriga uuringuid, et olla kursis hetkeolukorraga ning vajadusel tegema muudatusi.

Avaliku sektori üheks põhiliseks tegevusvaldkonnaks peaks olema linna kui turismisihtkoha turundamine ja arendamine ning erasektori ülesanne oleks rajada turismiatraktsioonid ja -ressursid, mis on keskseks osaks turismimajanduses, olles esmasteks motivaatoriteks sihtkoha valimisel. (Ritchie, Crouch 2003: 110)

Uuringu tulemustele tuginedes peab erasektor: (Public-private sector ... 2000):

- Mõistma keskkonna ja ühiskondlike huve.
- Olema arenemisvõimelised uute turismiteenuste väljatöötamiseks.
- Töötada välja ettevõtte töötajatele standardite, normide ja eetikakoodeksid.
- Soodustama kultuuri ja pärandi säilivuse ning kaitsta keskkonda, juhtida reisijate harimist jätkusuutliku sihtkoha tagamiseks.
- Kaasama kohalikke turismiarendamisse ja tagama neile sobiliku tasu.
- Tagama kvaliteetse teeninduse, korraldades töötajatele koolitusi.
- Tegema koostööd valitsusega, et tagada turistide turvalisus sihtkohas.
- Kaasa aitama uuringute teostamisel ja statistiliste andmebaaside koostamisel.

Paratamatult on rollid ja pädevus erinevad nii riigiti kui ka turismiarendustasemest tulenevalt. Traditsiooniliselt on olnud vastutus- ja juhtumiskohustus avalikul sektoril. Mida edasi turism areneb, seda enam kandub vastutus üle erasektorile. Tulevikus peaks avaliku- ja erasektori koostööülesanded ühtlustuma. Mõlemad sektorid peaksid jagama vastutuse nii, et turism oleks majanduslikult, ühiskondlikult, kultuuriliselt ja keskkondlikult jätkusuutlik. (Public-private sector ... 2000)

Ressursid on peamiseks teguriteks sihtkoha külastuselamuse kujunemisel, kuigi reisisihtkoha valik sõltub paljudest erinevatest teguritest. (Ritchie, Crouch 2003: 110). Linnaturismi ressursid võib jagada põhilisteks ja teisejärgulisteks (vt tabel 1.). Peamiseks linnaturismi osadeks on linna tähtsaimad tunnused, atraktsioonid, tegevused ja võimalused, mis toimiksid ka ilma turistide olemasoluta. Kõik need ongi enamasti põhilisteks külastuste põhjusteks (Jansen-Verbeke 1998: 66). Teised ehk toetavad ressursid hõlmavad majutust, toitlustust, transporti. (Shelby 2004: 20)

Tabel 1. Peamised- ja teisejärgulised turismiressursid (Page, Hall 2003: 100)

PEAMISED TURISMIRESSURSID		TEISEJÄRGULISED TURISMIRESSURSID
<p>Tegevuskohad</p> <p>Kultuuriressursid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kontserdihall • Kinod • Näitused • Muuseumid, kunstigaleriid • Teatrid <p>Sportitegevused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sise- ja välissportimise võimalused <p>Meelelahutuslikud tegevused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kasiinod • Festivalid • Ööklubid • Sündmused 	<p>Puhkekohad</p> <p>Füüsilised omadused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ajaloolised monumendid • Kirikud • Sadamad • Huvitavad hooned • Pargid • Jõed, kaldad <p>Sotsiaal-kultuurilised omadused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Folkloor • Sõbralikkus • Keel • Kohalikud tavad • Turvalisus 	<ul style="list-style-type: none"> • Hotellid • Catering • Poed • Ostukeskused <p>Täiendavad ressursid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ligipääsetavus • Pargid • Turismiinfokeskused • Turismiviidad • Giidid • Linnakaardid • Brošüürid

Atraktsioonid on enamasti peamiseks põhjusteks, miks sihtkohta külastatakse. Atraktsioone saab jagada looduslikeks, tehisliseks ja kultuurilisteks atraktsioonideks. Nendeks võivad olla kultuurilised ja ajaloolised paigad, pärand ja elustiil. Tehisliseks ehk inimeste poolt rajatud atraktsioone saab eristada, mis eesmärgil on need algselt loodud.

Samuti meelitavad turiste ka sellised tegurid nagu emotsioonid ja kogemused, mis on seotud kindla kohaga. (A Practical Guide ... 2007: 1)

Üheks peamiseks turismiressursiks on looduskeskkond. Loodusturism on turismi vorm, mis põhineb looduse vaatlemisel ja väärtustamisel (Nature-Based Tourism 2013). Loodusturism on turism, mis põhineb looduse vaatlemisel ja väärtustamisel. Kitsamas tähenduses hõlmab loodusturism endas kindlate loodusobjektide (nt. lindude, taimede, kaitsealade jm.) vaatlemiseks ja/või pildistamiseks korraldatavaid tuure. Laiemas tähenduses hõlmab looduspõhine turism (inglise keeles *nature based tourism*) kogu turismi, mille ressursiks on loodus (loodusvaatlused, vee- ja ratsamatkad, orienteerumismängud jm.)

Loodusturismi üheks alaliigiks võib nimetada ka seiklusturismi. Üha enam inimesi kolib linnadesse elama ja kaugenevad loodusest. Seepärast on hakanud inimesed sagedamini loodust uuesti külastama, see pakub võimalust näha ja katsuda kohti, mida meediakanalites reklaamitakse. Tegevusi ja võimalusi loodusturismiks on väga palju. Loodusturismiks võib nimetada tegevusi, näiteks suusatamine mägedes või matkamine vihmametsades, aga ka linnuvaatlused ja sukeldumised veealuse looduse vaatlemiseks jne. (Kuenzi, McNeely 2008: 155)

Loodusturismi alla võib liigitada ka jõeturismi, mis hõlmab peamiselt veega seotud tegevusi. Üha enam on sagenenud jõeturismi integreerimine erinevate turismisündmustega ja konverentsiturismiga, et jõuda seeläbi laiema hulga potentsiaalsete klientideni. Jõgedel on läbi ajaloo olnud tähtis roll linnade kujunemisel ning praeguseks on olulised suurlinnad tekkinud just suurte jõgede äärde. Jõgedel on võimalikud mitmed ja väga laiaulatuslikud tegevusvaldkonnad ja seetõttu kasutavad jõgesid mitmed erinevad sihtgrupid. Peamiste jõeturismiga seotud tegevustena võib välja tuua (Erfurt-Cooper 2009: 101-108):

- Vaba aeg ja rekreatsioon jõekallastel – matkamine, jalgrattaturism, öko- ja loodusturism, kultuuriturism, jõerannad.
- Jõekruisid ning jõepraamid.

- Jõe- ja maismaategevuste kombineerimine – paljud jõekruisilaevad pakuvad ka konverentside ja seminaride korraldamise võimalust, spaa- ja tervisekeskuse teenuseid, erinevaid tegevusi kallastel, samuti võimalusi seiklus- ja kultuuriturismiks.
- Jõgede uurimus- ja avastamisretked – paljud Euroopa linnad pakuvad muuhulgas lühikesi kanali või jõekruise, et pakkuda ehedat ja algupärast sihtkoha kogemise võimalust ning andes võimaluse näha ka neid piirkondi, mis ei ole nii lihtsalt ligipääsetavad.
- Erinevaid tegevusi jõel (kalastus, kanuuretked jmt).

Kultuur on olnud, juba alates *The Grand Tour* toimumisest 17. sajandil, alati üheks põhilisemaks reisimise põhjuseks. Kultuuriturismil on oluline sotsiaalne ja majanduslik mõju, see loob ja tugevdab identiteeti ja aitab säilitada pärandit (Baltic Cultural Tourism ... 2003: 17). Viimasel ajal on maailmas hoogustunud ürituste ja festivalidega seotud turism, sh nii rahvusvaheline kui ka riigi või regiooni sisene. (Eestis toimuvate kultuuri ... 2012).

Kultuuriturism on reisimine eesmärgiga saada osa eri riikide ja rahvaste kultuurilisest keskkonnast ning kultuuriruumist. Üheses kultuuriturismi mõiste definitsioonis pole senini veel rahvusvahelisel tasandil kokku lepitud, ent ühe võimaliku käsitluse kohaselt on kultuuriturism inimeste reisimine kultuurilise keskkonna kogemise eesmärgil, kus kultuuriline keskkond hõlmab maastikke ja ehitisi, kujutavat kunsti, etenduskunste, eripäraseid (kohalikke) elustiile, väärtusi, traditsioone, üritusi ning muid loovate ja kultuuridevaheliste suhtlusprotsesside mooduseid. (Baltic Cultural Tourism ... 2003: 14)

Linnades toimub igal aastal sadu kultuuri- ja spordisündmusi, mis lisaks kultuurielu rikastamisele ja meelelahutuse pakkumisele omavad olulist mõju kohalikule majandusele. Nende ürituste korraldamine tõstab toimumiskoha tuntust ja soodustab turismi, tuues otseselt kasu ettevõtjatele, eeskätt teenusepakkujatele. Kultuuri- ja spordiürituste majanduslik mõju regioonile on oluliselt suurem kui esmapilgul osatakse hinnata. Maailmas teostatud uuringud on näidanud, et esmasele mõjule järgneb veel hulk järelmõjusid, mis jäävad kestma peale ürituse toimumist. Paljud kohalikud omavalitsused alles hakkavad mõistma kultuuri- ja spordi ürituste majanduslikku tähtsust, nägema

rohkem oma rolli ürituste ligimeelitamisel piirkonda ning toetusmehhanismide vajalikkust. (Eestis toimuvate kultuuri ... 2012: 3-6)

Turismisihtkoha edukaks toimimiseks peavad avalik ja -erasektor tegema pidevat koostööd. Avaliku sektori põhiliseks tegevusvaldkonnaks turismi valdkonnas peab olema sihtkoha arendamine ning erasektori ülesanne rajada turismiatraktsioonid ja -ressursid. Mõlemad sektorid peavad jagama vastutust, et turism oleks majanduslikult, ühiskondlikult, kultuuriliselt ja keskkondlikult jätkusuutlik. Sihtkoha arendamisel on oluline jälgida ka, et keskendutaks kõigile ressurssidele, mis sihtkohas turismi mõjutavad. Põhilisteks turismiressurssideks on tegevused ja võimalused, mis on tähtsaimateks sihtkoha külastuse põhjuseks.

2. TARTU LINN KUI TURISMISIHTKOHT

2.1. Tartu linna üldiseloomustus

Järgnevas peatükis antakse ülevaade Tartu linnast, kirjeldatakse lühidalt selle ajalugu ja peamiseid turismiattraksioone. Tartu linna kodulehe andmetel on Tartu suuruselt Eesti teine linn, kus 2012. aasta andmeil elas 98 522 inimest 38,8 ruutkilomeetril. Tallinnast 185 kilomeetri kaugusel olev Tartu on ühtlasi Lõuna-Eesti keskus. Tartut läbib Emajõgi, mis kahte suurimat Eesti järve ühendades voolab 10 kilomeetri ulatuses linna piires. Esimest korda mainiti Tartut kirjasõnas, mis pärineb aastast 1030. (Tartu - heade mõtete ...2012)

Muinaslinnus asus Tartus juba I aastatuhandel m.a.j. 1030. aastal vallutasid linna Kiievi vürsti Jaroslav Targa väed. See sündmus on kajastatud vanades Vene kroonikates ja seetõttu loetakse 1030. aastat ka Tartu esmamainimise aastaks kirjalike allikates. 1061. aastal vallutasid eestlased Tartu tagasi (Mõni rida Tartu ... 2013). Tartu on Tallinnast 185 km, Jõhvist 130 km ja Pärnust 174 km kaugusel. Idapiirini on umbes 100 km ja lõunanaabri Läti pealinn Riia on 250 km kaugusel (Tartu ja Tartumaa). Tartu linnal on ühine piir nelja vallaga: põhjas Tartu, idas Luunja, lõunas Ülenurme ja läänes Tähtvere vallaga. Linna 38,82 ruutkilomeetri suurune territoorium on jaotatud loode-kagu suunas kaheks. Emajõgi jaotab Tartu linna suuremaks paremkaldaks (u 2/3 linnast) ja väiksemaks vasakkaldaks. (Tartu linna arengukava ... 2011)

Eesti kahe suurima järve, Peipsi ja Võrtsjärve, ühendajana on Emajõel olnud oluline roll inimasustuse kujunemisel antud piirkonda. Jõgi pakkus ülalpidamist ja oli ka oluliseks veeteeks, mida sai nii kala- kui jahiretkedel käia ning seetõttu asustati ümbrus küttide ja kalastajate poolt juba keskmisel kiviajal (Jaanits1968: 17). Sajandite kestel on Emajõgi olnud tähtsaks transpordisooneks Peipsi järve äärsete alade jaoks (Eilart 1968: 13). Tänu paiknemisele tähtsatel kaubateedel kujunes Tartust Hansa Liidu perioodil 14.-15. sajandil

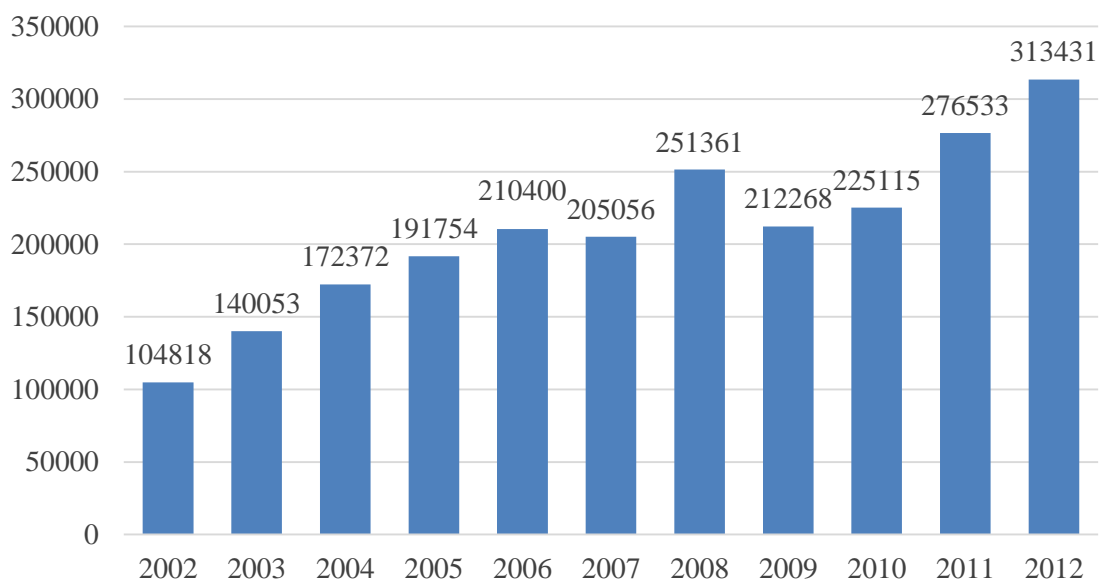
hansalinn, olles kaubavahetuse vahendajaks Pihkva ja Novgorodiga (Mäesalu, Vissak 2005: 24-25).

Tartu on ülikooli-, muuseumide- ja hansalinn, kust võib leida nii seiklusi, kohvikuid, baare, tudengite nooruslikku melu, professorite akadeemilisust ning palju üritusi (Tartu linna arengukava 2011). Tartus asuvad seitse teatrit, 20 muuseumit, kümmekond erinevat muud näitusepaika, viis raamatukogu, kaks kino, laululava, kontserdimaja, umbes 20 restorani ja ööklubi ning ligi 50 publi ja baari igaõhtuse kultuuriprogrammiga. Aastas toimub Tartus vähemalt 3500 erinevat sündmust: kontserti, etendust, näitust, kirjandusõhtut, spordiüritust, tantsuõhtut, kursust jne. Väljakujunenud traditsioonidega üritused on Hansafestival, ülikooli kevad- ja sügispäevad ning mitmed teised üritused Tartu Raekoja platsil ja laululaval. (Ülevaade kultuuriosakonnast 2009)

Eesmärk on tulevikus kaasa aidata Tartu rahvusvahelisemaks muutumisele, milleks tihendatakse koostööd sõprus- ja partnerlinnadega, laiendatakse Tartu mainearendust ka väljapoole sõprus- ja partnerlinna ning jätkatakse mitmepoolset huvi pakkuvate kogemuste vahetamist, osaledes aktiivselt rahvusvaheliste organisatsioonide töös. Tartu linna paremaks turundamiseks koostatakse Tartu linna brändiraamat (Tartu linna arengukava 2011).

Arengustrateegia „Tartu 2030“ visioonis nähakse Tartut arenemas viie linnana – teadmuslinna, ettevõtluslinna, modernse elukeskkonnaga linna, hooliva linna ja loova linna valdkondade läbipõimunud ühenduses. Arengustrateegia sisaldab iga valdkonna allvisioone, strateegilisi eesmärke ja tegevus-suundi eesmärkide saavutamiseks, mis võeti aluseks arengukava tegevuste kavandamisel perioodiks 2013–2020 (Tartu linna arengukava 2011).

Turism on Tartule oluline majandusharu, mis ühendab paljusid eluvaldkondi ja tugineb ajaloolis-kultuurilistele väärtustele ning Tartu keskele asukohale looduslikult kaunis Lõuna-Eestis. Turismimajandus on viimastel aastatel jõudsalt arenenud nii nõudluse kui ka pakkumise osas. Turismisektori kiiret arengut näitavad majutuskohtade arvu ning majutatute ja nende ööbimiste arvu kasv Tartus (vt joonis 2). (Tartu linna arengukava ... 2011)

Joonis 2. Tartus majutatute ööbimised aastatel 2002-2012 (Autori koostatud tuginedes Tartu linna arengukavale 2013-2020)

Turisti jaoks on Tartu Lõuna-Eesti väravaks. See on oluline sihtkoht külastajatele nii põhilise peatuskohana kui ka läbisõidul teistesse huvitavatesse paikadesse. Tartu suvekülastajate küsitluse kohaselt hindavad Tartu suvised külalised kõrgelt rohelist, korrastatust, suhteliselt rahulikku elutempot, inimeste sõbralikku suhtumist üksteisesse ning kokkuvõetult linna head üldmuljet. Külastajate hinnangul teevad just tartlased ise linnas olemise meeldivaks. (Tartu linna arengukava 2011)

Enim külastatav paik Tartus on vanalinn, kus atraktiivsemateks külastuskohtadeks on Tartu Ülikooli peahoone, klassitsistlikus stiilis Raekoja plats, Rüütli tänav ja Jaani kultuurikvartal. Vahetus läheduses asub Toomemägi ajaloolise pargi, skulptuuride ja endise Toomkirikuga, milles tegutseb Tartu Ülikooli ajaloo muuseum. Toomel asuvad ka vana anatoomikum ja UNESCO kultuuripärandisse kuuluv tähetorn. Omaette vaatamisväärsuste kompleksi moodustavad Tartu Ülikooli ajaloolised hooned. (Tartu linna turismi... 2008)

Euroopa pikaajaliste traditsioonidega teadusülikoole ühendav Coimbra Grupp on alustanud ettevalmistusi Euroopa kõige väärtuslikumate ülikoolikeskuste, sh Tartu Ülikooli ajaloolise campuse, kandmiseks UNESCO maailmapärandi nimekirja. Erilise auraga puitlinnaosad (Supilinn, Karlova), eespool mainitud vanalinn ning pargid ja

rohealad, muuseumide võrgustik, Antoniuse gild 22 käsitöökojaga ja botaanikaaed moodustavad südalinnas vaatamisväärsuste tuumiku. Tartus on 14 kirikut, millest enamik on avatud ka külastajatele. Vanalinnas asuv Jaani kirik oma ainulaadsete terrakotaskulptuuridega on üks enam külastatavaid huviväärsusi Tartu linnas. (Tartu linna turismi... 2008)

Tartu on väga pika ajaloo linn. Sadade aastate jooksul on välja kujunenud omapärane kultuur, mille üheks põhilisemaks eripäraks on ülikooli olemasolu. Üliõpilaste tõttu on Tartu väga nooruslik ja aktiivne, kus toimub tuhandeid sündmuseid aastas, linnas on ka kümneid muuseume ja kirikuid. Viimastel aastatel on linna turism kasvanud. Võrreldes 2003. aastaga on majutatute arv kahekordistunud.

2.2. Tartu linna turismikeskkonna analüüs

Sihtkoha strateegilise positsiooni lihtsaks ja kiireks hindamiseks on laialt tuntud SWOT-analüüs. Selle väärtuseks on see, et ta rõhutab põhimõtet, et strateegia peab tagama kooskõla sihtkoha sisemiste omaduste ja väliskeskkonna vahel. SWOT-analüüsi läbiviimine sobib eelkõige esmaseks sisseelamiseks vaatluse all olevatesse probleemidesse, põhjapanevaid strateegilisi otsustusi saab selle baasil harva teha.

Parema tulemuse saavutamiseks võib kasutada TOWS-analüüsi, et kindlaks teha strateegilisi valikuid/tegevusi. TOWS-maatriks annab struktuuri, mille abil on võimalik tugevusi, nõrkusi, võimalusi ja ohte vastandades teha kvaliteetsemaid juhtimisotsuseid ehk TOWS-maatriks on SWOT-analüüsil põhinev strateegiliste sammude skeem (Turundusplaani koostamise juhendmaterjal 2005). Lisas 1 on esitatud Tartu linna TOWS-maatriks.

Turismi arengut mõjutab kõige enam majanduse olukord. Samas on viimastel aastatel üle maailma täheldatud, et inimesed ei jäta ka majanduslikult raskematel aegadel välisreise tegemata, vaid otsivad odavamaid reisimisvõimalusi või teevad lühemaid reise. Maailma Turismiorganisatsiooni prognoosi kohaselt kasvab aastani 2020 Kesk- ja Ida-Euroopa riikidesse tehtavate reise arv kiiremini kui reisimine teistesse Euroopa piirkondades.

Kasvu toetab odavlennufirmade liinivõrgu ja transpordiühenduste areng ning suhteliselt soodsam hinnatase ja uudsusfaktor. (Tartu linna turismi... 2008)

Turismi kasvu toetab suures osas väiksema osatähtsusega turismiturgude (Venemaa, Hispaania, Itaalia) elanike reisimisaktiivsuse kasv. Kõige suuremat mõju on avaldanud Venemaa elanike välisreiside kiire kasv. Samas on kahe kõige suurema osatähtsusega turismituru (Saksamaa ja Suurbritannia) elanike reisimisaktiivsus jäänud samale tasemele. Eurooplaste välisreisid muutuvad lühemaks. Samas reiside arv kasvab, mis vähendab ühe reisi kohta tehtud kulutusi, kuid kogukulud reisimisele suurenevad. (Tartu linna turismi... 2008)

2012. a. ööbis Eesti majutusettevõtetes 1,87 miljonit välisturisti. Nende arv kasvas 65 600 võrra ehk 3,6% võrreldes 2011.a. Nende poolt veedetud ööde arv oli 3,82 miljonit (kasv 2%). Välisturistide ööbimised puhkusereisidel kasvasid 3% ja tööreiside l samuti 3%, kuid muudel reisidel vähenesid 6%. Absoluutarvudes kasvasid kõige rohkem ööbimised puhkusereisidel, mis moodustavad 2/3 kõigist välisturistide ööbimistest. Kasvu jätkumine 2012. aastal tähendas juba kolmandat aastat järjest sissetulevas turismis uut rekordtulemust. (Eesti ja Euroopa ... 2013)

Nii 2010. kui ka 2011.a. kasvasid välisturistide ööbimised Eesti majutusettevõtetes eelneva aastaga võrreldes 17%. 2011.a. oli välisturistide nõudluse kasv seotud üldise majandusolukorra paranemise ja reisimisaktiivsuse kasvuga maailmas, paljude uute lennuliinide avamisega Tallinna lennujaamast, avaliku ja erasektori aktiivse turunduse, uute ajaveetmise võimaluste ja vaatamisväärsuste avamise ning Tallinna kui Euroopa kultuuripealinna ürituste ja täiendavate meediakajastustega. (Eesti ja Euroopa ... 2013)

Turismi soodustavaks asjaoluks on Eesti liitumine Schengeni viisaruumiga 21.12.2007. Kiire kasv, mis oli seotud majanduskasvuga, võimaldas elanikel rohkem kulutada oma isiklikele puhkusereisidele ning Eesti firmadel ja asutustel seminaride ja firmaürituste korraldamisele. 2009. aasta oli üldises majandussituatsioonis keeruline aasta ka turismisektorile. See kajastub selgelt ka Tartu ja Eesti majutatud turistide statistikas. Terves Eestis langes majutatud turistide arv 9,7 protsenti ja Tartus 13,4 protsenti. Peale majanduskriisi aastaid, kui reisijate arv vähenes, ollakse viimastel aastatel siiski tõusuteel. Pakkumise poolelt on lisandunud palju atraktiivseid ajaveetmis- ja

puhkamisvõimalusi, mida turismiteenuste pakkujad turundustegevuse kaudu suunavad järjest enam siseturistidele. (Tartu linna turismi... 2008)

Viimastel aastatel on Tartu külastatavus oluliselt kasvanud, kuid see näitaja võiks olla tunduvalt suurem. Peale majanduskriisist tingitud nõudluse vähenemist on siseturistide ööbimiste arv majutusettevõtetes viimasel kolmel aastal järk-järgult kasvanud. 2012.aastal oli majutatud siseturiste 0,4% rohkem kui 2007.aastal ehk senisel siseturismi rekordaastal, kuid nende veedetud ööde arv oli 2007.a. rekordtasemest 2% madalam. Vaid Tartu linnas ja maakonnas ning Harju, Lääne-Viru ja Viljandi maakonnas oli siseturistide ööbimiste arv 2012.aastal kõrgem kui ühelgi varasemal aastal. (Eesti ja Euroopa ... 2013)

Tartu linnal on väga palju tugevusi ja võimalusi, näiteks Eestis tuntud ja rahvusvahelist potentsiaali omavad vaatamisväärsused, atraktsioonid ja üritused, positiivselt eristuv õhkkond / atmosfäär, heal tasemel haridus-, teadus-, meditsiini- ja arendusasutuste võrgustik, ajalooline Emajõgi ja ollakse Lõuna-Eesti turismipiirkonna keskuseks. Kõik need tugevused soodustavad turistide saabumist ja huvi sihtkoha kohta.

Tulenevalt majandusolukorra paranemisest ja nõudluse kasvust tõusid 2012. aastal varasemate aastatega võrreldes kiiremini ka kriisi ajal tugevalt langenud majutusteenuste hinnad ja majutusettevõtete sissetulekud. Kui 2012.a. kasvas sise- ja välituristide ööbimiste arv kokku 2,7%, siis Eesti majutusettevõtete sissetulek majutusteenuste müügist kasvas samal perioodil 11% (ehk 154 miljonilt eurolt 171,5 miljoni euroni). See tähendab ööpäeva keskmise maksumuse tõusu – Statistikaameti andmetel oli see Eesti majutusettevõtetes ligi kümnendiku võrra kõrgem kui 2011.a. Samas tuleb märkida, et 2010. ja 2011. a. kasvas ööpäeva keskmine maksumus vaid marginaalselt võrreldes kriisi ajal tugevalt langenud hindadega. (Eesti ja Euroopa ... 2013)

Demograafilised muutused mõjutavad nõudlust tootegruppide osas. Rahvastiku vananemine kasvatab nõudlust tervise- ja spaaturismi teenuste järele. Prognoositakse ka nõudluse kasvu kultuuriturismi valdkonnas, eriti vanema sihtgrupi jaoks koostatud programmide osas. Noorte hulgas kasvab nõudlus aktiivpuhkuse toodete lõikes, eriti seiklusturismi tüüpide osas. Reisisihtkoha valikul saab üha määravamaks elamus või tegevus, näiteks huvipakkuva harrastusega tegelemine või uute teadmiste omandamine.

Sihtkoha valikul tähtsustatakse üha enam kvaliteeti. Turismiturunduses on peamiseks väljakutseks muutunud sihtkohtade eristumine konkurentidest nii turunduses kui ka tootepakkumises. (Tartu linna turismi... 2008)

Hindade tõus ja otselennuühenduste (sealhulgas odavlendude) vähesus nõrgendab Eesti ja Tartu kui sihtkoha konkurentsivõimet võrreldes Euroopa teiste sihtkohtadega. Nimelt tuleks parandada ühistranspordiühendust teiste rahvusvaheliste keskustega ning korraldada regulaarlennuühendus. Lisaks tuleks tõhustada turismiasjaliste vahelist koostööd, et parandada turundust ja toodete / pakettide mitmekesisust. Tuleks välja kujundada kindel turismisihtkoha temaatika Tartu linna jaoks.

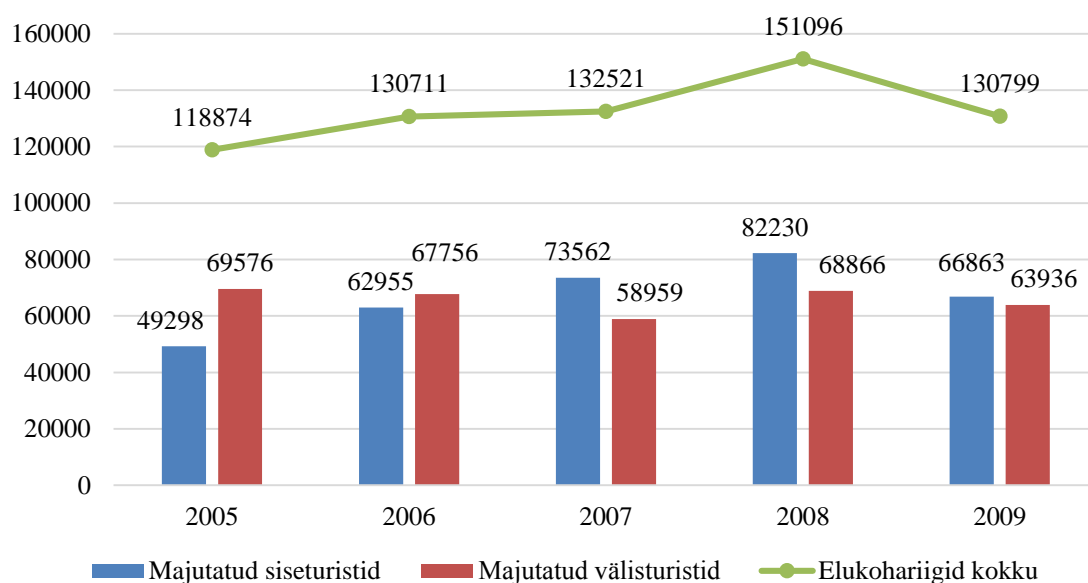
2.4. Tartu linna majutusstatistika analüüs

Majutusettevõtete registreerimisega tegeleb Tartu Linnavalitsuse ettevõtluse osakond, statistikat nende tegevuse kohta kogub ja töötleb Statistikaamet. Vaatluse alla on võetud ettevõtted, kus on vähemalt viis voodikohta. Alljärgnev analüüs põhineb Statistikaameti ja Tartu Linnavalitsuse andmetel ning lisatud on autori koostatud joonised.

Nii nagu Eesti turismimajandus tugineb suures osas välisküllastajatele, nii on ka Tartus põhiosa majutatutest välismaalased. Samas on Tartu eripära siseturistide märkimisväärselt suurem osakaal võrreldes teise Eesti linnadega. Eesti elanike sissetulekute kasv on toonud kaasa eestlaste reisimise suurenemise nii välismaal kui ka Eestis, suurendades Tartus majutatud eestlaste arvu peaaegu võrdseks välisküllastajate arvuga. Eestis tervikuna moodustavad välituristid ligi kaks kolmandikku kogu majutatud turistide arvust. (Tartu linna arengukava ... 2011)

Põhiosa Tartu välisküllastajatest on soomlased, kelle osakaal välisküllastajate hulgas on samas aasta-aastalt vähenenud. Teisel, stabiilsel kohal on sakslased. Kiirelt on kasvanud lähinaabrite lätlaste ja venelaste külastused, kuigi absoluutarvudes jääb nende külastatavus kordades alla soomlastele. Rootslaste osakaal välisküllastajate seas on langenud ja küllastajate arvu kasvutempo on esigrupi aeglasim. (Tartu linna arengukava ... 2011)

2009. aastal peatus Tartu majutusettevõtetes 130 799 turisti, mis on üle 13 protsendi vähem kui 2008. aastal. Kolmandat aastat järjest oli siseturiste rohkem kui välituriste, kuigi turistide arvu langus toimus eelkõige siseturistide vähenemise arvelt. Kui välituristide arv kahanes võrreldes 2008. aastaga 7,2%, siis siseturistide puhul oli langus tervelt 18,7%. Kõige enam saabus Tartusse väliskülalisi Soomest (27 223), Saksamaalt (7482) ja Lätist (5141). Joonisel 3 kajastatakse majutatud sise- ja välituristide osakaalu kogu majutatute hulgast 2005. – 2009. aasta näitel. (Statistiline ülevaade...2013)

Joonis 3. Majutatud turistid Tartus 2005-2009 (Autori koostatud tuginedes Tartu linnavalitsuse andmetele)

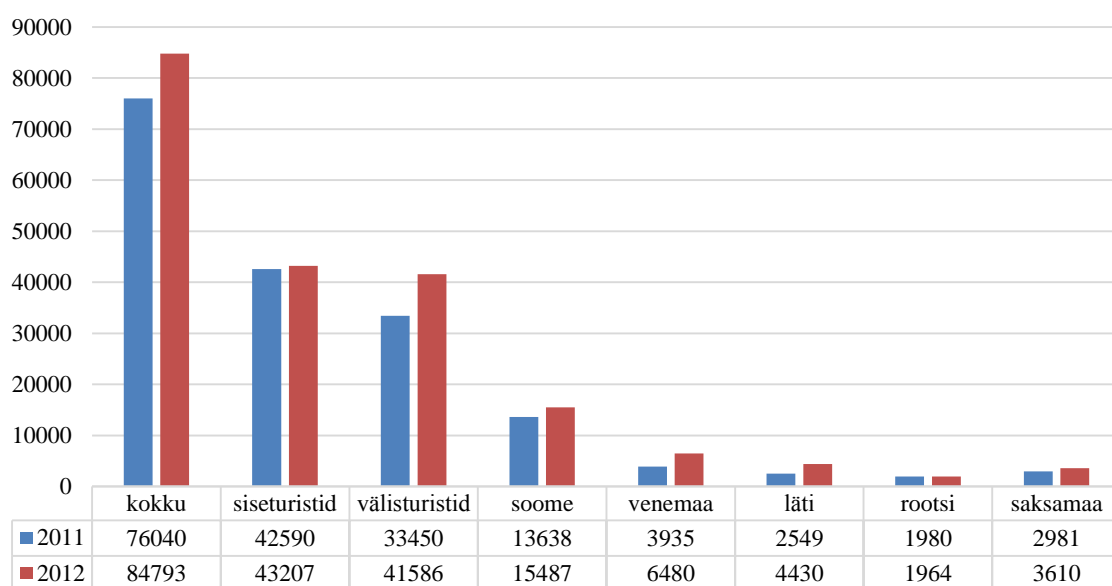
2010. aastal ööbis Tartu majutusasutustes seitse protsenti rohkem turiste kui 2009. aastal. Tartut külastas 2010. aastal kokku 373 000 välituristi, mis on 24% enam kui aasta varem. Enim kasvas Poolast tulnud külastajate arv (68 protsenti), aga ka Tartu jaoks olulisemad sihtturud Soome, Läti, Venemaa ja Rootsi näitasid külastajate arvu kasvu vastavalt 12, 19, 38 ja 36%. Kui varasematel aastatel on Eesti elanikud külastanud Tartut peamiselt tööreiside tõttu, siis 2010. aastal on rohkem külastatud Tartut puhkuse eesmärgil.

2011. a oli Eesti turismisektorile edukas – siinsete majutusasutuste külastatavus kasvas võrreldes eelmise aastaga Statistikaameti andmetel 13%. Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse turismistatistika järgi hakkasid 2011. a tulenevalt majandusolukorra paranemisest ja nõudluse taastumisest kasvama majutusteenuste hinnad ja seega

majutusettevõtete sissetulekud. Välisturistide arvu kasv toimus tänu üldise majandusolukorra paranemisele ja reisimisaktiivsuse kasvule maailmas, uute lennuliinide avamisele Tallinna lennujaamast, aktiivsele turundusele ning Tallinna kui Euroopa kultuuripealinna üritustele. (Eestis toimuvate kultuuri ... 2012: 26)

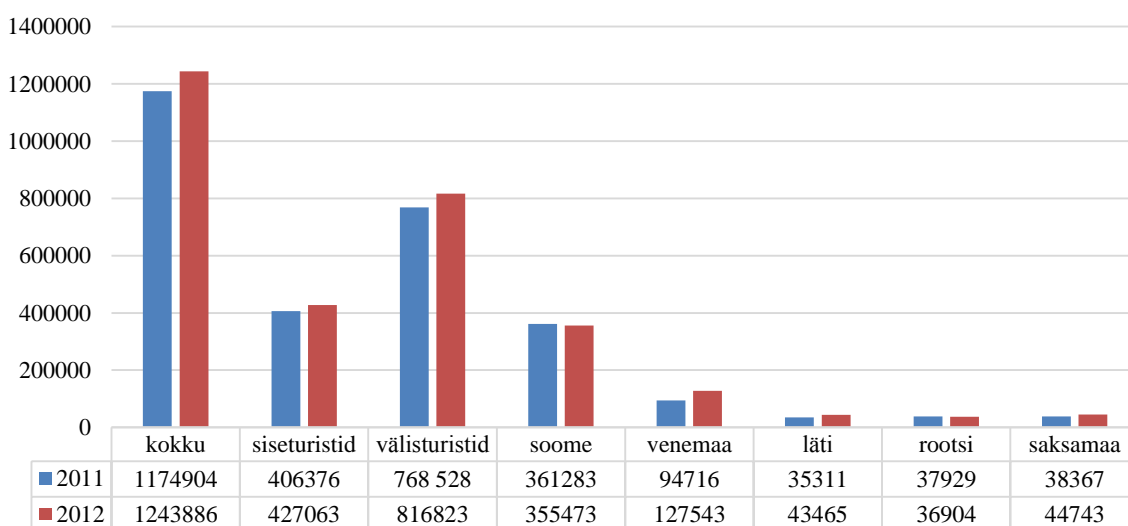
2011. aastal suurenes Tartus ööbinud turistide arv võrreldes 2010. aastaga 15 protsenti. Venemaalt pärit turistide arv kasvas eriti jõudsalt – ligi 40%. Aasta kokkuvõttes kasvas Tartus vene külaliste osakaal kiiremini kui Eestis keskmiselt. 2011. aastal peatus Emajõe linna majutusettevõtetes 164 336 turisti. Tartut külastanutest moodustasid Eesti elanikud üle poole, 54%. Eelmisel aastal ööbis Tartus 88 005 eestimaalast, mis on 15,3% rohkem kui eelneval aastal. Majutusteenust kasutanud välisturistide arv oli 76 331 ja see kasvas mullu 14,6 protsenti. Kõige enam saabus Tartusse väliskülalisi Soomest (29 960), Venemaalt (8751), Saksamaalt (8133) ja Lätist (6202) (Mets 2012). Turismi kõrghooaeg on Eestis teadupärast suvel. Kõigist 2011. a jooksul majutatud turistidest 38% majutus suvekuudel (juuni-august) ja 16% esimeses kvartalis (jaanuar-märts). (Eestis toimuvate kultuuri ... 2012: 27)

Joonis 4. on välja toodud Tartu linna majutatud 2012 1.poolaasta võrdluses 2011 1.poolaastaga. Joonistelt selgub, et 2012. aastal oli majutatuid Tartu linnas ligi 9 000 turisti võrra rohkem. Põhiliselt on kasvanud just välisturistide arv Tartu linnas, kuid samuti vähesel määral ka siseturistide arv (vastavalt 8 000 ja 1 000 inimese võrra). Kõige suuremaks välisturistide arvu kasvu põhjuseks on Venemaa ja Läti turistide kahekordistumine. Samas on Rootsi turistide arv võrreldes 2011 aastaga vähenenud.

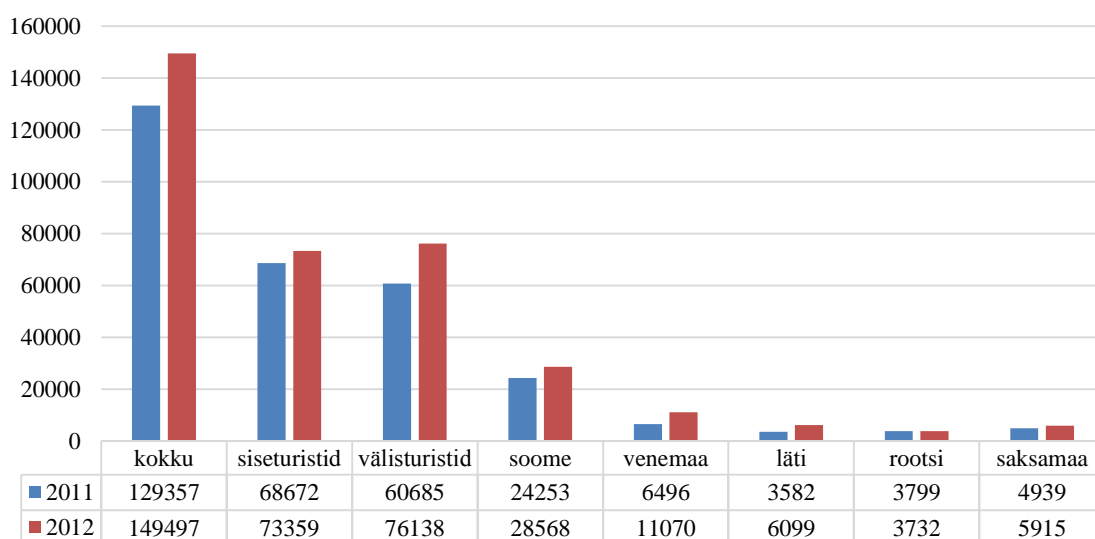
Joonis 4. Tartu majutatud 2012 1.poolaasta võrdluses 2011 1.poolaastaga (Autori koostatud tuginedes Tartu linnavalitsuse andmetele)

Kui võrrelda joonisel 5. välja toodud statistikat Eesti kohta Tartu omaga, on kõige enam majutatute arvu kasvu mõjutanud välituristide arvu suur kasv. Kuigi Tartus kasvas lisaks vene ja läti turistidele ka soomlaste hulk, siis kogu Eesti majutatute hulgas on soomlaste arv vähenenud 6 000 võrra. Kasvanud venelaste ja lätlaste arv ning sarnaselt Tartuga on vähenenud ka rootslaste arv Eesti majutusasutustes.

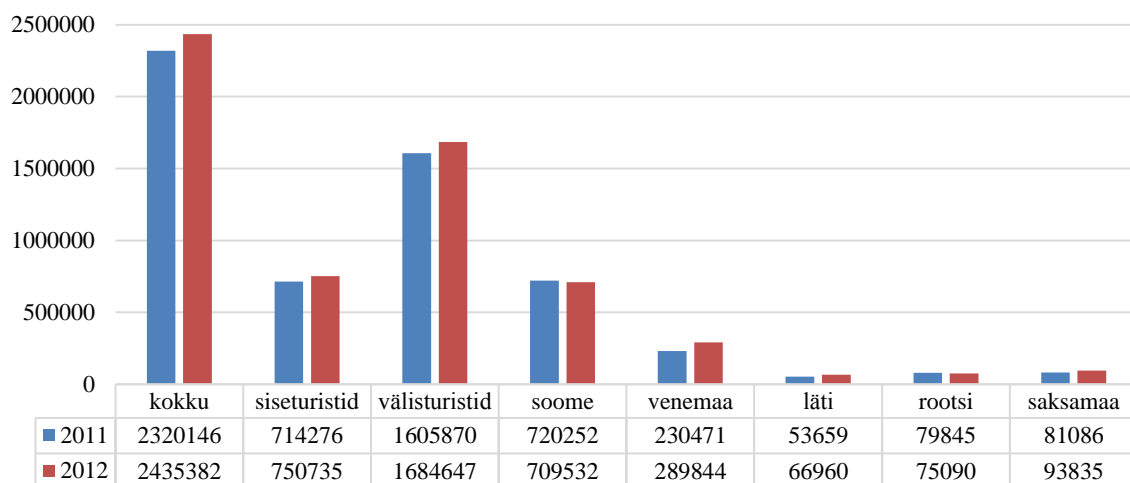
Joonis 5. Eesti majutatud 2012 1.poolaasta võrdluses 2011 1.poolaastaga (Autori koostatud tuginedes Tartu linnavalitsuse andmetele)

Lisaks majutatutele uuriti ka kogu ööbimiste arvu nii Tartus ja Eestis geograafilise jaotuse alusel. Joonisel 6. on kajastatud Tartus ööbimiste arv 2012 1.poolaastal võrdluses 2011 1.poolaastaga. Selgub, et on toimunud väga suur ööbimiste arvu kasv. Tartus on 2012.aastal esimese poolaasta jooksul olnud ööbimisi 20 000 võrra rohkem kui aasta varem, sel perioodil. Ööbimiste arvule on seekord kaasa aidanud nii sise- kui ka välituristide ööbimiste arvu tõus. Eestlased on Tartus ligi 5 000 korral ning välituristid 15 000 korral rohkem kui 2011. aastal. Kasvu on kõige rohkem mõjutanud jällegi vene ja soome turistid, kes on ööbinud mõlemad 5 000 korral rohkem. Ülejäänud riikide turistide ööbimiste arv (va. Rootsi) on kasvanud, kuid ei ole märkimisväärset tõusu olnud.

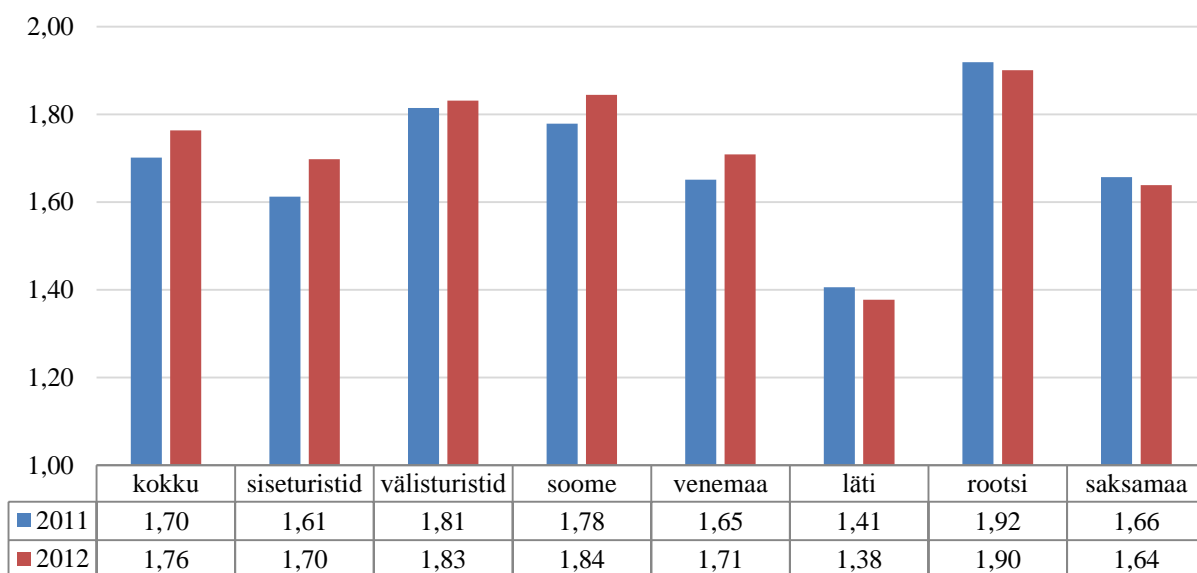
Joonis 6. Tartu ööbimised 2012 1.poolaasta võrdluses 2011 1.poolaastaga (Autori koostatud tuginedes Tartu linnavalitsuse andmetele)

Eesti ööbimiste 2012 1.poolaasta võrdlusest 2011 1.poolaastaga näha, et ka kogu Eesti ööbimiste arv on kasvanud ligi 5% (Tartu linna kogu ööbimiste arvu kasv 13%). Nii eestlaste kui ka mujalt riikidest ööbijate kasvuprotsent on võrdne. Kõige suurema kasvuga Eestis on venelased, kelle ööbimiste arv on kasvanud 60 000 võrra ehk 20%. Sama suur kasvuprotsent on ka lätlastel. Nagu ka joonisel 6. selgus, on rootslase ja soomlaste ööbimiste arv Eestis vähenenud (vt joonis 7).

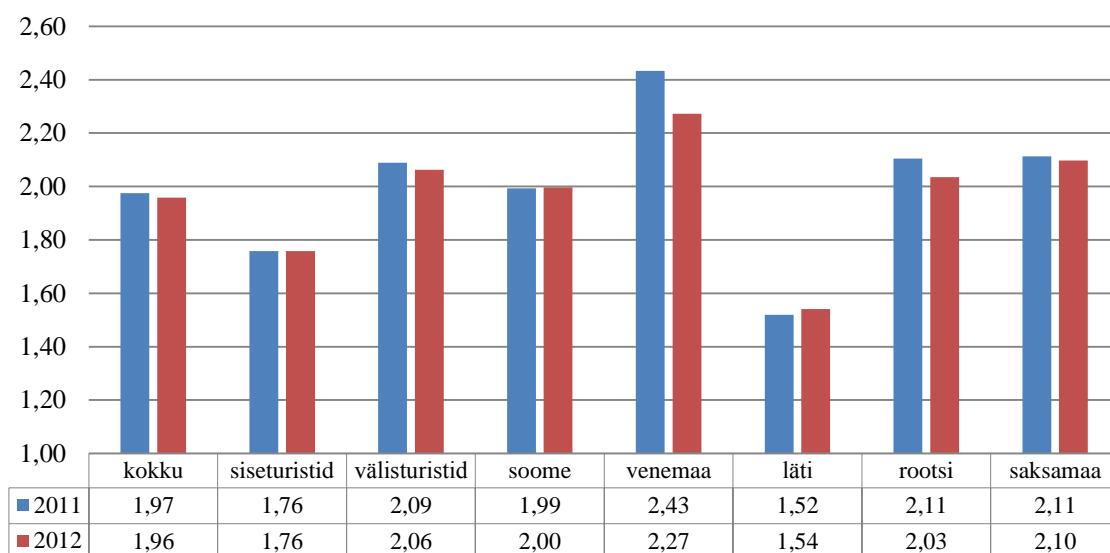
Joonis 7. Eesti ööbimised 2012 1.poolaasta võrdluses 2011 1.poolaastaga (Autori koostatud tuginedes Tartu linnavalitsuse andmetele)

Joonisel 8. on kajastatud keskmine Tartus ööbitud ööde arv. Tartus ööbiti 2012 aasta 1.poolaasta seisuga keskmiselt 1,76 ööd, mis on 0,06 ööd rohkem kui aasta varem, ehk 3,51%. Kõige suurem tõus on olnud siseturistide hulgas, 5%. Kõige pikemalt ööbivad Tartus rootslased, 1,9 ööd. Samas kõige väiksem ööde arv on lätlastel.

Joonis 8. Tartu keskmiste ööde arv 2012 1.poolaasta võrdluses 2011 1.poolaastaga (Autori koostatud tuginedes Tartu linnavalitsuse andmetele)

Joonisel 9. on välja toodud Eestis keskmiselt ööbitud ööde arv. Keskmiselt ööbitakse Eestis 1,96 ööd, mis on 0,01 öö võrra vähem kui aasta varem. Kõige pikemalt ööbisid 2012. aastal Eestis venelased, keskmiselt 2,27 ööd, aga 2011 aastal ööbiti keskmiselt 2,43 ööd, mis on kõige suurema vähenemisprotsendiga. Kõige suurem kasvuprotsent on lätlastel, kuid siiski nad ööbivad Eestis kõige vähem aega, 1,54 ööd.

Joonis 9. Eesti keskmiste ööde arv 2012 1.poolaasta võrdluses 2011 1.poolaastaga (Autori koostatud tuginedes Tartu linnavalitsuse andmetele)

Tartu linna turisminäitajad on viimastel aastatel paranenud. Pärast keeruliseid majandusaastaid, on uuesti näitajad tõusmas. 2012. aastal ööbis Tartus rekordiliselt 179 923 inimest, mis teeb keskmiselt 1,74 ööd inimese kohta. Arengu kasvu põhjuseks võib nimetada uute turismiattraksioonide loomist linna ja selle vahetuslähedusse. Samas on linnal veel palju kasutamata potentsiaali, mis võiks linna külastajate ööde arvu veelgi suurendada.

3. TARTU LINNA KUI TURISMISIHTKOHA ARENDAMISE VÕIMALUSTE UURING

3.1. Uuringu meetod, valim ja korraldus

Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada Tartu linna turismispetsialistide hinnang Tartule kui turismisihtkohale. Uuriti, kuidas turismi valdkonnas tegutsevad ettevõtted, mittetulundusühingud ja kohalik omavalitsus hindasid Tartu linna turismi hetkeolukorda ja millised olid nende arvates edasist arendamist vajavad valdkonnad.

Uuringu eesmärgi saavutamiseks kasutati poolstruktureeritud intervjuu meetodit ehk kvalitatiivset uuringut. Intervjuud viidi läbi Tartu Linnavalitsuse esindaja ja Tartu linna turismiettevõtjate seas ajavahemikul 04.03 – 02.04.2013. Autor valis uuringu läbiviimismeetodiks poolstruktureeritud intervjuu. Lisaks küsitluslehel olevatele küsimustele vastamisele viidi läbi ka arutelu, teada saamaks turismispetsialistide põhjendused antud hinnangule. Intervjuu küsimustiku näidis on esitatud lisa 2. Küsimustik koosnes põhiliselt avatud küsimustest ning ka küsimustest, mille vastusevariandid olid esitatud Likerti 5-palli süsteemi skaalas, mille vastusevariandid olid järgmised: 1-halb; 2-pigem halb; 3-nii hea kui halb; 4-pigem hea; 5-hea; ei oska öelda.

Intervjueeritavate poole pöördus autor e-posti teel ning leppis intervjuu aja ja koha kindlaks samuti e-posti või telefoni teel. Esimese nädala jooksul saabus väga vähe vastuseid. Teisel nädalal võttis autor uuesti e-posti teel ühendust soovitavate intervjueeritavatega ning sel korral reageeriti koheselt. Esimene intervjuu toimus 19.03.2013. Uuringu üldkogumi moodustasid Tartu Linnavalitsuse töötajad ning Tartu linna turismiettevõtjad. Uuringu valimi moodustasid OÜ Tartu Veekeskus, Dorpat OÜ, Hotell London OÜ, Antonius Hotell, Tartu Mänguasjamuuseum, Kohvik Werner, SA Teaduskeskus AHHA, SA Tartumaa Turism, SA Lõuna-Eesti Turism ja Tartu Linnavalitsuse Avalike Suhete osakonna Maine- ja turismiteenistus. Valimi on koostatud

Tartu linna turismiarendukava põhjal tuntumatest ja turismi kõige enam mõjutavatest turismiettevõtetest. Intervjuu käigus sooviti ühendust saada 12 turismispetsialistiga, kuid uuring viidi läbi kümne inimesega, kellest üks oli kohaliku omavalitsuse, kolm sihtasutuse ja kuus turismiettevõtte esindajad.

Intervjuu küsimustik koosnes 12. küsimusest. Esimesena palus autor intervjuueeritavatel hinnata Tartu linna kui turismisihtkohta ning põhjendada oma vastust. Sellele järgnevalt sooviti teada Tartu linna põhilisemaid turismiatraktsioone. Kolmandas küsimuses tuli intervjuueeritavatel hinnata Likerti 5-palli skaala põhjal linna ressursse: loodus-, ajaloo-, kultuuriressursse, linnas aset leidvaid sündmuseid, aktiivsed tegevusi, majutust ja toitlustust ning turismi toetavaid teenuseid nagu poed, apteegid ja tanklad. Kolmandast küsimusest tulenevalt tekkis arutelu, mille käigus saadi vastused järgmisele kolmele küsimusele: milliseid turismiatraktsioone tuleks arendada, millised on linna tugevused ja nõrkused ja milliseid turismitooteid on ettevõttel endal plaanis lähitulevikus arendada?

Järgmised küsimused olid seotud koostööga ettevõtte ja Tartu linnavalitsuse vahel. Esmalt sooviti vastust küsimusele, milline on era- ja avaliku sektori vaheline koostöö turismi arendamisel Tartus. Teisena soovis autor teada, milline peab olema avaliku sektori ehk Tartu linnavalitsuse roll turismi arendamisel Tartus. Edasi tuli intervjuueeritavatel kirjeldada koostööd järgmiste turismiasjalistega: linna külastajad, kohalik elanikkond, meedia, linnavalitsus ja teised turismiettevõtted. Eelviimase küsimusena sooviti intervjuud kokkuvõtvalt hinnata, kas Tartu linnal on võimalust ja potentsiaali saada kunagi atraktiivseks turismisihtkohaks. Viimase küsimusena soovis autor teada, millised on ettevõtte põhilisemad sihtgrupid ja -rühmad.

Intervjuud lindistati diktofoniga, et hiljem oleks võimalus andmete kontrollimiseks. Intervjuu tulemuste andmeanalüüsi meetodina kasutati kontent- ja statistilist analüüsi. Likerti skaala puhul on vastused esitatud tulpdiagrammina ning välja on toodud vastanute põhjendused antud hinnangule. Kõik intervjuu tulemuste analüüsis kasutatud joonised on koostatud uuringu tulemuste põhjal autori enda poolt. Analüüsis ei ole välja toodud tulemusi ühegi ettevõtte põhjal, vaid üldistatud kujul.

3.2. Uuringute tulemuste analüüs

Esimese küsimuse eesmärk oli teada saada Tartu linna turismispetsialistide hinnang Tartule kui turismi sihtkohale. Esimese küsimuse vastusena toodi põhiliselt välja, et Tartu linnal on palju kasutamata potentsiaali. Oluliseks puuduseks peeti Tartu linna keerulist asukohta ning regulaarse lennuühenduse puudumist naaberriikide suurlinnadega (Riia, Helsingi, Stockholm, Pihkva), mis tagaks ka turistide pikema viibimise sihtkohas. Samuti puudub tänase seisuga Tartu linnal rongiühendus paljude Eesti linnadega.

Põhiliste turismiatraktsioonidena, mis oli intervjuu teiseks küsimuseks, tõid intervjuueeritavad välja AHHAA Teaduskeskuse, mida mainisid kõik küsitletud. Teisteks populaarsemateks atraktsioonideks peeti Tartu Ülikooli ja Tartu Aura Keskust ning Mänguasjamuuseumi. Samuti mainiti kohvikuid, kirikuid, muuseumeid, Emajõe ja teater Vanemuist.

Järgmisena paluti hinnata Tartu linna loodus-, ajaloo- ja kultuuriressurssi, üritusi, aktiivseid tegevusi, turismi- ja seda toetavaid teenuseid. Küsimustele paluti vastata Likerti 5-pallisüsteemis, kus 1-halb; 2-pigem halb; 3-nii hea kui halb; 4-pigem hea; 5-hea; ei oska öelda. Loodusressurssiks Tartu linnas peetakse Emajõe kaldaid, selle äärsed parke, Toomemäge ja Kassitoomet jne. Loodusressursid said turismispetsialistidelt keskmiseks hindeks 3,5. Järgnevalt on välja toodud hinnete osakaalud loodusressurssidele. Hindeks hea andis 10-st vastajast üks. Kõige enam anti hindeks pigem hea, sellise hinde andsid neli vastajat. Hindega nii hea kui halb hinnati neljal korral.

Negatiivse hinnangu ehk pigem halb, andis üks vastaja. Vastust halb või ei oska öelda, ei mainitud kordagi. Kokkuvõttes oli hinnang Tartu linna loodusressurssidele pigem hea. Puudustena toodi välja Emajõe võimaluste mittekasutamist ja teiste parkide vähest populaarsust, näiteks pikniku pidamiseks. Intervjuueeritavad mainisid selle ressursi puhul suureks teguriks ilma, kuna kehva ilma puhul pole võimalik loodusressurssi nauditavalt kasutada.

Kolmanda küsimuse teine punkt hõlmas ajalooressursside hindamist. Tartu linna ajalooressurssideks on Tartu Ülikool, Tartu Toomkirik, Jaani kultuurikvartal jne. Ajalooressursside keskmiseks hindeks kujunes 4,3, mis oli hinnatud ressurssidest kõige

kõrgem. Järgnevalt on välja toodud turismispetsialistide hinnangute osakaalud ajalooressurssidele. Kõrgeima hindega, hea, hinnati neljal korral. Suure osakaalu moodustas hinne pigem hea, mida samuti vastati viiel korral. Hindega nii hea kui halb, hinnati ajalooressursse ainult ühel korral. Turismispetsialistid ei hinnanud ajalooressursse kordagi hindega halb ega pigem halb. Eelnevas, teises küsimuses uuriti tähtsamaid turismiattraksioone Tartu linnas, kus põhiliste vastustena toodi välja mitmeid ajalooressursse, näiteks Tartu Ülikool ja erinevad kirikud.

Kolmanda küsimuse kolmas punkt oli seotud kultuuriressursside hindamisega. Tartu linna kultuuriressurssidena on mõeldud muuseume, Vanemuise teatrit, Mänguasjamuuseumi, Linnakodanikumuseumi, kinod jne. Turismispetsialistide antud hinnangute keskmiseks indeksiks kujunes 4,0. Järgnevalt on välja toodud turismispetsialistide hinnangud kultuuriressurssidele. Hindega hea, hinnati kultuuriressursse ühel korral. Suurima osakaalu moodustas hinne pigem hea, mida mainiti kaheksal korra, põhjenduseks toodi kultuuriressursside suurt potentsiaali, kuid parima tulemuse saavutamiseks arvati olevat veel arenguruumi. Tartu linnas arvati olevat piisaval hulgal erinevaid muuseume, kuid nende roll Tartu linna kui turismisihtkoha atraktiivsemaks arendamisel ei ole piisavalt suur. Arvatavasti sellepärast hinnati ka kultuuriressursse ühel korral hindega nii hea kui halb.

Kolmanda küsimuse neljandas punktis paluti hinnata Tartu linnas toimuvaid sündmuseid. Nende keskmiseks indeksiks kujunes 3,6. Järgnevalt on välja toodud turismispetsialistide hinnangud Tartu linnas toimuvatele sündmustele. Hinnat hea, sündmuste hindamisel kordagi ei mainitud. Selle põhjuseks toodi välja, et kuna Tartu linnas küll toimub aastaringelt igale sihtrühmale sobivaid sündmuseid, ei ole mitmepäevaseid ettevõtmisi, et turist ka Tartu linna ööbima ja muid turismiteenuseid tarbima jääks. Kõige enam hinnati Tartu linna sündmuseid hindega pigem hea, sellise hinnangu tõid välja kuus turismispetsialisti. Indeksiks nii hea kui halb, neli inimest kümnest. Hinnat pigem halb ja halb kordagi välja ei toodud.

Kolmanda küsimuse viies punkt, sellega soovis autor teada saada, kuidas hinnatakse Tartu linna aktiivseid tegevusi. Aktiivsete tegevuste all on mõeldud AHHA Teaduskeskust, Batuudikeskust, Megazone'i strateegilist lasermängu ja Tartu Seiklusparki jne. Turismispetsialistide hinnete keskmiseks kujunes 3,7. järgnevalt on

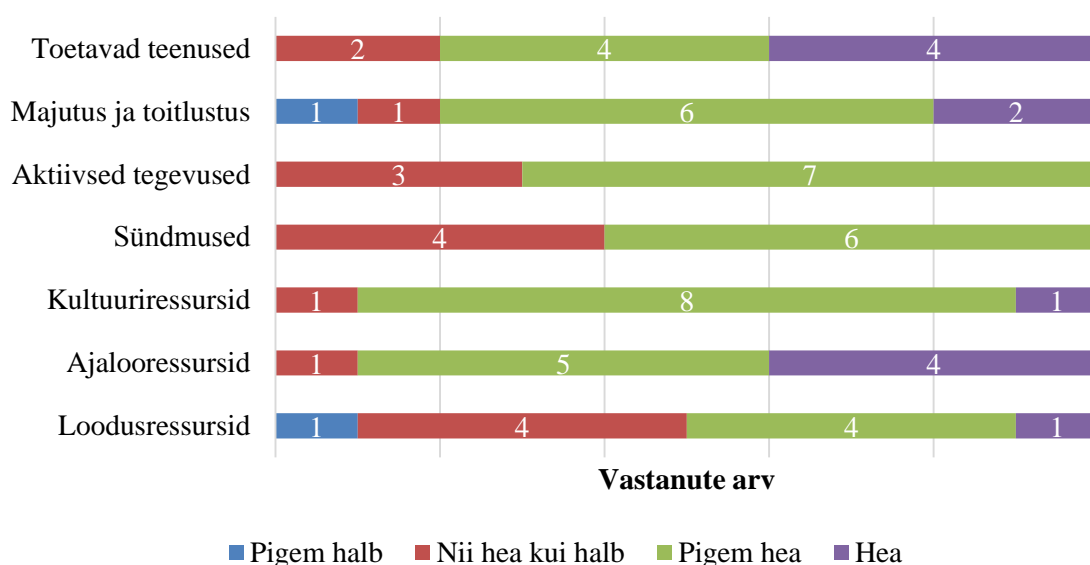
välja toodud Tartu linna turismispetsialistide hinnangud aktiivsetele. Hinnet hea, ei antud ühelgi korral, hinnet pigem hea, mainiti seitsmel korral. Hinde nii hea kui halb, andsid kolm turismispetsialisti. Hinnet pigem halb, halb, ei toodud kordagi välja. Põhjuseks, miks vastused just selliseks kujunesid, oli intervjueeritavate arvates paljude vajalike aktiivsete tegevuste puudumine, näiteks golfiväljak ärituristidele, kardirada ja terviserajad.

Kolmanda küsimuse kuues punkt oli seotud Tartu linna turismispetsialistide hinnanguga turismiressurssidele. Turismiressursside all oli mõeldud majutus- ja toitlustusettevõtteid, mis sai keskmiseks hindeks 3,9. Järgnevalt on välja toodud turismispetsialistide hinnangud Tartu linna aktiivsetele tegevustele. Kõige kõrgema hinde hea, andsid kaks vastajat, mõlemad intervjueeritavad oli Tartu linna majutusettevõtte esindajad. Hinde pigem hea, andis kuus vastajat. Turismiressurssidele anti hindeks nii hea kui halb ja pigem halb ühel korral. Hinnet halb, ei mainitud kordagi. Toodi välja, et majutusettevõtteid on Tartus küllaltki kõrge taseme ja mainega, kuid kogu sihtkohta silmas pidades jääb voodikohti, mida hetkel on umbes 2000, väheks. Soovides korraldada suuri konverentse, gala pidusid, jääb kohtadest puudu.

Tartus on ka väga palju kohvikuid, lokaale, pubisid jne. Viimasel ajal on juurde ehitatud ka rahvuskööke, kuid üldpildis on enamik kohvikud, lokaalid väga sarnased, nii interjööri kui ka menüü ja teeninduse poolest. Suureks puuduseks peetakse Tartu linnas teeninduskultuuri, kuna põhiline töötajad on tudengid, siis ei ole peaaegu üheski ettevõttes püsivat ja kvaliteetset personali. Sagedasemaid Tartu linna külastajaid, venelasi, arvestades on Tartu teenindajatel ka puudus vene keele oskusest.

Kolmanda küsimuse viimases punktis paluti hinnata Tartu linna turismi toetavaid teenuseid, mille all oli mõeldud ostukeskuseid, apteeke, tanklaid jne. Turismispetsialistide hinnangute keskmine oli 4,2. Järgnevalt on välja toodud turismispetsialistide hinnangute osakaalud kogu vastanute hulgast. Suurima osakaalu hinnete hulgast moodustas hinne hea, mida toodi välja seitsmel korral selle põhjusena toodi välja, et turismi toetavaid teenuseid on Tartu linnas piisaval hulgal ning mainitud teenuseid on väga hea kvaliteediga, ja hinne pigem hea, mille andsid neli vastajat. Hinnet nii hea kui halb vastasid kaks intervjueeritavat. Hinnet pigem halb ja halb ei mainitud üksi turismispetsialist.

Joonisel 10. on välja toodud kõikide ressursside hinded. Kõige kõrgema keskmise hinde sai Tartu linna ressurssidest ajalooressursid (4.3 punkti). Ajalooressursid said koos toetavate teenustega kõige rohkem kõrgeimaid hindeid, kuid toetavate teenuste keskmine oli ajalooressurssidest väiksem, kuna seda hinnati kahel korral hindega nii hea kui halb. Tartut peetaksegi ajaloo- ja ülikoolilinnaks ning seetõttu on õigustatud selle ressursi kõige kõrgem hinne. Kõige halvemaid hindeid, pigem halb, anti ainult majutus ja toitlustusele ja loodusressurssidele. Põhjuseks toodi välja potentsiaali vähest ära kasutamist ning teenuste vähesust. Kõige madalama keskmise hinde said loodusressursid.

Joonis 10. Turismispetsialistide hinnang Tartu linna ressurssidele

Järgmise küsimusena uuriti Tartu linna turismispetsialistidelt arvamust turismiattraksioonide kohta, mida tuleks Tartu linnas veel arendada. Kõige enam toodi välja, et Emajõe ressursi ei ole veel piisavalt ära kasutatud ning sellega oleks tähtis lähiajal tegeleda. Mainiti veel, et tähelepani tuleks pöörata Tartu linna parkidele, Toomemäele, et inimesed, kes Tartut külastavad, käiksid seal jalutamas ja kohalikud piknikuid pidamas.

Uute ideedena toodi välja, et Tartu linna tuleks ehitada hall, kus oleks võimalik korraldada maailmatasemel messe, kontserte ja spordivõistlusi. Lisaks sellele oli uueks ideeks ka linnasisese golfväljaku rajamine äriturismi edendamiseks. Tartu taksokultuuri taset peeti väga madalaks ning arvati, et seda parandades (taksojuhtide vormirõivaste olemasolu,

sõidukite puhtus, abivalmidus) annaks see eelise teiste Eesti turismilinnade ees. Ühe suure puudusena toodi välja spaa puudumine Tartu linnas, mis osade turismispetsialistide hinnanguil on hädavajalik, kuid mõned seda ideed üldse ei pooldanud, sest Tartut ei peeta spaalinnaks nagu seda on Pärnu, Haapsalu või Kuressaare.

Viiendas küsimuses soovis autor saada ülevaadet ettevõtte siseste arendamise plaanidest. Turismispetsialistidelt paluti kirjeldada oma ettevõtte arendamist lähitulevikus. Kõik intervjueeritavad tunnistasid, et neil on plaanis lähitulevikus tegeleda ettevõtte arendamise või uuendamisega. Mainiti uute pakettide väljatöötamist, uute basseinode, saunade ehitamist ning laienemist teistesse linnadesse. Paljudel ettevõtetel piirab arendamist Tartu linnas aga ümbritsev asustus või taristu, kuid sellele vaatamata soovitakse sihtgruppide rahvusvahelisust suurendada.

Kuuendas küsimuses paluti turismispetsialistidel üles loetleda Tartu linna kui turismisihtkoha nõrkused. Kõige suuremaks puuduseks peetakse korraliku transpordiühenduse puudumist naaberriikide pealinnade/suurlinnadega. Kõige enam tuntakse puudust korralikust ja regulaarsest lennuühendusest ning ka rongiühendusest Venemaa, Läti ning ka teiste Eesti linnadega. Ühe nõrkusena toodi välja ka maanteeühendust naaberriikidega. Väga suureks puuduseks peetakse Tartu Linnavalitsuse koostööd turismiettevõtetega ning korrektse turismistatistika kogumissüsteemi puudumist, mis kajastaks ka Tartu linna külastavaid ühepäevaturiste. Hetkel kogutakse statistikat ainult majutuste kohta, kuid Tartut külastavad igapäevaselt ka ühepäevakülastajad, kes tulevad ainult AHHA-d või Aura Keskust külastama ning seejärel edasi sõidetakse. See kehtib just väga paljude Läti ja Venemaa turistide kohta.

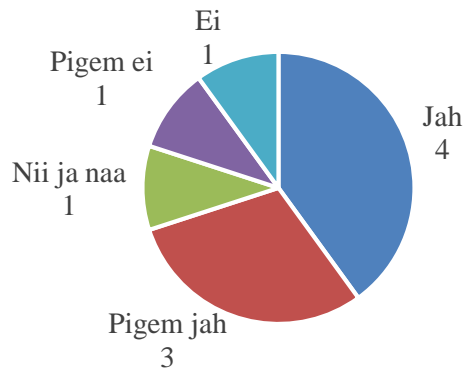
Seitsmenda küsimusega soovis autor vastukaaluks eelnevale küsimusele teada saada Tartu linna tugevusi. Peaaegu kõik intervjueeritavad tõid Tartu linna tugevuseks selle kultuuri, ajaloo ja ülikooli. Väga heal tasemel on Tartu linna ostuturism ja uued turismiattraksioonid, näiteks AHHA Teaduskeskus, Tartu Seikluspark, Jääaja keskus Tartu linna lähedal. Tartut peavad mõned turismispetsialistid ka muuseumide linnaks, kuna linnas on neid niivõrd palju, võrreldes teiste Eesti turismisihtkohtadega. Väga suureks tugevuseks mainiti ka Tartu linna võimalikku potentsiaali turismi arendamiseks, kuigi hetkel seda täielikult ära ei kasutata.

Järgnevad kaks küsimust olid seotud Tartu Linnavalitsuse Avalike Suhete osakonna Maine- ja turismiteenistuse töö hindamisega. Kaheksandas küsimuses paluti kirjeldada ja hinnata turismiettevõtete esindajatel koostööd Tartu Linnavalitsusega. Vastustest avaldus, et linnavalitsuse maine- ja turismiteenistus ei tee piisavalt koostööd Tartu linna turismiettevõtetega. Kõige kehvemalt hindasid koostööd majutusettevõtted. Väga heaks pidasid koostööd inimesed, kes linnavalitsusega väga lähedalt kas hetkel või lähiminevikus seotud on olnud. Ülejäänud intervjueeritavad pidasid samuti koostööd pigem halvaks, kui heaks.

Üheksandas küsimuses uuriti, milline peaks intervjueeritavate arvates olema Tartu Linnavalitsuse Maine- ja turismiteenistuse roll Tartu Linna turismi edendamisel. Sellele küsimusele olid vastused identsed. Kõikide intervjueeritavate arvates peaks maine- ja turismiteenistuse roll olema koordineeriv, mis tähendaks, et mainitud teenistus käiks välja ideid turismiettevõtetele, et koos neile parimad lahendused leida ja vastupidi.

Kümnenda küsimusega soovis autor teada, milline on turismiettevõtete koostöö järgnevate turismiasjalistega: turistid, kohalikud, meedia, kohalik omavalitsus ja teised ettevõtted. Kõik vastanud tunnistasid, et teevad koostööd turistidega. Enamik mainisid, et pigem turundavad Eestist väljapoole ning siseturistidele turundada pole vaja, sest nemad on teadlikud ettevõtte olemasolust ning kasutavad ka ettevõtte teenuseid. Majutusettevõtted ei turunda kohalikule elanikule, sest tartlased ei kasuta majutusettevõtete teenuseid. Ülejäänud ettevõtted turundavad ka kohalikule elanikkonnale. Kõik ettevõtted teevad sagedaselt ka koostööd meediaga, nii televisiooni, mida peeti turismispetsialistide poolt tasuta reklaamiks, kui ka ajakirjanduse ja raadioga. Majutusettevõtted tõid välja, et nende ettevõtet kajastatakse meedias vähemalt kord kuus. Mõned ettevõtted pidasid oluliseks ka negatiivset kajastust meedias, mis reaalsuses kasvatas külastatavust.

Eelviimasena uuriti Tartu linna turismispetsialistidelt vastust küsimusele, kas Tartu linnal on potentsiaali saada atraktiivseks turismisihtkohaks. Sellele küsimusele vastati väga erinevalt (vt joonis 11). Neli intervjueeritavad, arvasid, et Tartu linnal on piisavalt võimalust ja potentsiaali saada atraktiivseks sihtkohaks. kolm vastanut pidasid potentsiaali pigem heaks. Ülejäänud vastusevariantidele vastati üks kord.

Joonis 11. Tartu linna turismispetsialistide hinnang Tartu linna potentsiaalile saamaks atraktiivseks turismisihtkohaks

Viimasena esitati Tartu linna turismispetsialistidele küsimus nende ettevõtte külalastatavuse kohta. Vastused küsimusele oli sarnased. Kõikide ettevõtete põhilised sihtgrupid on lätlased, venelased, soomlased ja eestlased. Ettevõtete vahel erines ainult eestlaste osakaalu suurus. Majutusettevõtetel oli siseturistide osakaal väiksem ning ülejäänud organisatsioonides jagunes sise- ja välituristide osakaal pooleks. Antud tulemus oli ka ettearvatav, kuna Tartu linna põhilisteks sihtgruppideks 2012. aastal olidki peale siseturistide lätlased, venelased ja soomlased.

3.3. Uuringu järeldused ja ettepanekud Tartu Linnavalitsusele ja turismiettevõtetele

Lõputöö raames läbiviidud uuringu eesmärgiks oli välja selgitada Tartu linna turismispetsialistide hinnang Tartu linna turismiressurssidele, hetkeolukorrale. Uuringu tulemuste analüüsi põhjal toob autor välja käesolevas peatükis järeldused ning parendusettepanekud edasise turismi arendamiseks Tartu linnas.

Majutusstatistika analüüsi tulemuste põhjal võib väita, et kahanenud on rootslaste osakaal erinevates turismi arengunäitajate hulgas nii Tartu linnas kui ka kogu Eestis. Sellest lähtuvalt tuleks edaspidi rohkem keskenduda just rootslaste Tartusse meelitamisele. Teisest küljest on kasulik olnud vene turule turustamine, 2012 aastal on tunduvalt kasvanud venelaste osakaal kogu turistide hulgas nii Tartus kui Eestis. Üldiselt on

majutusnäitajad tõusnud, kuid järjest vähemaks on jäänud Eestis keskmiselt ööbivate ööde arv. Selle parandamiseks tuleks rohkem rõhuda selle, et turistid viibiksid sihtkohas kauem ja seejuures kulutaksid ka rohkem raha.

Uuringust selgus, et turismispetsialistid peavad kõige olulisemaks puuduseks turismiettevõtete ja Tartu linnavalitsuse vahelist koostööd, mis peaks olema aluseks kogu linna turismi arendamises. Hetkel on olukord, kus ettevõtted üritavad turismi omaette arendada ja linnavalitsus endamisi. Linnavalitsus küll käib messidel ning selle raames turundatakse ka Tartu linna turismiettevõtteid, kuid ettevõtete arvates ei ole see tõsiselt võetav tegevus. Eduka ja koordineeritud turismi arendamiseks tuleks luua Tartu linna turismikomisjon. Selle eestvedajaks oleks kohaliku omavalitsuse esindaja ehk Tartu Linnavalitsuse avalike suhete osakonna maine- ja turismiteenistus ning mille liikmeteks oleksid Tartu linna turismi arendamisest kõige enam huvitunud turismiettevõtted – majutusettevõtted, toitlustusettevõtted, muuseumid jne.

Turismikomisjoni eesmärgiks oleks ühiste ideede väljakäimine ja nendele kõigile sobilikule lahenduse leidmine, arengukavade koostamine ja täitmine, ühise turunduskampaania väljatöötamine ja rakendamine, ühise turundusstrateegia ja tegevuskava koostamine (hetkel tegeleb sellega ainult linnavalitsus). Juhul kui linnavalitsuse koostöö turismiettevõtetega ei parane, jätkub olukord, kus ettevõtted ja kohalik omavalitsus omaette turismi arendamisega tegelevad, seda ilma turismisihtkoha huvisid arvestamata.

Turismikomisjon võiks toimuda ja põhineda erinevatel teemadel, näiteks ühel korral on teemaks Emajõe ja sellega seonduvate turismiprobleemide arendamine ning komisjonist võtavadki osa need ettevõtjad, kes soovivad antud teemaga tegeleda ja järgmisel korral, kui teemaks on näiteks kultuuriressursi või sündmuste arendamine, osalevad komisjonis ettevõtjad, kes antud teemat arendada soovivad. Intervjuusid läbi viies uuris autor ka ettevõtetelt arvamust turismikomisjoni loomise idee kohta ning tagasiside sellele oli väga positiivne.

Mitmete spetsialistide ja isegi linnavalitsuse esindaja hinnangul tekitab segadust ka asjaolu, et hetkel kuulub maine- ja turismiteenistus avalike suhete osakonda, kuid turismiteenistus peaks siiski ettevõtlusosakonna või äärmisel juhul kultuuriosakonna

allüksus olema. Hetkel teevadki majutus- ja toitlustusettevõtted Tartus koostööd Linnavalitsuse ettevõtlusosakonnaga, kuid mitte maine- ja turismiteenistusega. Mõistetav on, et maineteenistus kuulub avalike suhete osakonda, kuid mõelda tuleks turismiteenistuse ümberpaiknemise üle.

Teenistuse peamisteks ülesanneteks on kokkuvõtvalt majutatud turistide arvu suurendamine, erinevate turismiatraktsioonide ja ressursside arendamine ja tartu rahvusvahelisemaks muutmine. Sellest tulenevalt, kuna turismiteenistuse ülesanne on pigem ettevõtluse, kui maine parandamine. Autor nõustub, et maineteenistus sobib avalike suhete osakonda, kuid turismiteenistuse asukoht tuleks uuesti läbi mõelda.

Tartu linn asub Emajõe mõlemal kaldal ning hetkel on see ressurss suuresti kasutamata jäetud. Üksikud ettevõtjad on püüdnud luua jõele aktiivseid tegevusi, näiteks paadisõite ja veespordi tegevusi. Selle arendamisele pole siiani piisavalt tähelepanu pööratud ning iga-aastased arendamised, eraettevõtete poolt algatatud veespordi atraktsioonid, on senini läbi kukkunud. Selle põhiliseks põhjuseks võib pidada, et iga hooaja alguses on seda alustanud uued ettevõtjad ning pole piisavalt tähelepanu pööratud turundusele ja koostööle teiste turismiettevõtetega.

Emajõel veespordi tegevuste korraldamiseks, tuleks eelneval aastal teiste turismiettevõtetega (näiteks majutusettevõtted) koostöös välja töötada paketid, mille korral ka ettevõtted saaksid koos loodud teenust reklaamida ja müüa. Näiteks Emajõel turismiatraktsioone pakkuda sooviv ettevõtte võiks võimalusel samuti osaleda linnavalitsuse turismikomisjonis, et seal välja töötada paketid ühtseks turundamiseks. Koostööd peaks tegema Aura Veekeskusega, pakkudes näiteks vastastikust soodustust teenuse kasutamisel ehk saaks Aura külastaja soodustust veeatraktsioonidelt ja vastupidi. Samasugune koostöö võiks olla ka majutus- ja teiste turismiettevõtjatega.

Emajõe kasutamine laeva- ja paadisõitude osas viimastel aastatel oluliselt sagenenud. Tegeletud on laevaliikluse arendamisega, kuid üldiselt on Emajõel nii laeva- ja huvireiside ja teenuste pakkumine siiski veel küllaltki tagasihoidlik. Teise võimalusena Emajõe potentsiaali ära kasutada, on korraldada välituristidele regulaarseid laevaekskursioone jõel. Hetkel korraldatakse laevasõite Emajõel lodjal „Jõmmu“, millega reisimine on vaja eelnevalt ette broneerida, kuid Eesti muutumatu ilma tõttu pole

võimalik prognoosida reisimiseks valitud päeva ilma ning nii on tõenäosus reisi tühistamiseks suur. Olukorra parandamiseks võiks „Jõmmu“ pakkuda Tartus regulaarseid väljasõite. Samuti võiks lodjasõitudele lisada ekskursiooni võimaluse, kus giidi või kõrvaklappidega on võimalik sõidu vältel kuulata ja vaadata Tartu Emajõe äärsid vaatamisväärsusi.

Kolmas võimalus Emajõe ja tema kallaste atraktiivsemaks muutmiseks oleks mõlemale kaldale, terve linna ulatuses, terviseraja loomine, kus nii kohalikud kui välituristid sportida saaksid. Näitena toob autor siinkohal välja Pärnus asuva Jaansoniraaja, mis ühendab linna kahe silla vahelist ala terviserajaga. Selle olemasolul on võimalik luua ka uusi rahvaspordisündmuseid, mis muudaks Tartu kui sihtkoha atraktiivsemaks ja tooks linna turiste.

Ühe suure puudusena on turismispetsialistid välja toonud ka Tartu linna teeninduskultuuri. Tartu majutus- ja toitlustusettevõtete teenindajateks on hetkel põhiliselt üliõpilased, kes teevad seda tööd ülikooli kõrvalt. Kuna tegemist ei ole enamasti klienditeenindust õppinud ja sellel erialal varem töötanud inimestega, samuti ei ole üliõpilased püsiv personal ning seetõttu ettevõtete teenindus kannatabki. Autori arvates ei suuda üliõpilased ülikooli kõrvalt täis- või ka osalise tööajaga pakkuda sellist teenindust, mis hoiaks ettevõtte mainet kõrgel. Tartu linnas on 2013. aasta märtsi seisuga 2195 töötut inimest (Registreeritud töötud ... 2013). Selle parandamiseks, tuleks ettevõtetel palgata teenindajad, kes oleksid valmis ettevõttele pakkuma aastatepikkust ja kvaliteetset teenindust.

Uue turismiattraktsioonina soovivad turismispetsialistid Tartu linna spaad. Hetkel täidavad selle funktsioone 20. sajandil ehitatud Tartu Aura keskus, mille hetkeolukord ei ole kiita – atraktsioonid on aegunud ning puudub võimalus laiendamiseks. Teiseks spaaks on Dorpat Spa, mis on pigem ravi- kui heaoluspaas, mida Tartusse vaja oleks. Lähim heaoluspaas asub Pühajärvel (Tartust 45 km kaugusel). Kõikides Eesti suuremates turismilinnades on juba olemas heaoluspaad või kaasaegsed veekeskused: Pärnu, Tallinn, Kuressaare, Narva-Jõesuu jne. See seab Tartu jällegi probleemi ette: miks peaksid külastajad eelistama Tartu spaad / veekeskust teiste linna omadele? Selleks tuleb välja mõelda kindel nišš, mida hetkel Eestis ja naaberriikides ei ole. Ühe ideena toodi näiteks

Tropical Islands Saksamaal, mis on Euroopa suurim troopiline puhkekeskus, see on suure katuse alla ehitatud valgete liivarandadega, palmipuudega ja koskedega veekeskus.

Tartu linna üheks nõrkuseks on mitmepäevaste sündmuste puudumine, mis omakorda soodustaks et küllastajate linna jäämist mitmeks päevaks. Hetkel on Tartu linna küllastajate keskmiseks ööde arvuks 1,7, mis on väiksem kui Eesti keskmine. Selle parandamiseks peaksid lisaks turismiettevõtjatele koostööd tegema ka sündmuskorraldajad, et välja töötada süsteem ja sündmuste korraldamisel arvestataks ka teiste sündmustega. Näiteks, kui Tartus toimub mõni amatööridele mõeldud spordisündmus, siis samal õhtul toimuks ka mõni kontsert või professionaalsete sportlaste võistlus, mida päeval osalenud vaatama saaksid minna. Selle parendamiseks võiks Tartus olla ka suur messikeskus, spordi- ja kontserdihall, kardirada ja golfiväljak.

Lähim golfiväljak asub Pühajärvel. See oleks tõmbenumber ärituristidele, kelle osakaal turistidest on hetkel Tartus küllaltki suur, kuid puudus on lisategevustest, mis pikendaks turistide külastust Tartus. Lisaks ärituristidele harrastavad ka paljud soomlased ja rootslased samuti golfi. Kõik eelpool mainitu pakuks tegevust küllastajale mitmeks päevaks, mille tulemusena kasutatakse ka põhilisi turismiressursse nagu majutus ja toitlustus.

KOKKUVÕTE

Turism on väga keeruline majandusharu ning seda on defineeritud erinevatest aspektidest lähtudes, põhiliselt keskendutakse geograafilistele ja ühiskondlikele vaatenurkadele. Põhiliseks turismisihtkohtadeks on linnad: kuurort-, ajaloolised- ja turistidele ehitatud linnad. Turismisihtkohtadel on oluline aktiivne arendus- ja turundustegevus ning koostöö avaliku- ja erasektori vahel. Turismisihtkoht läbib oma elutsükli jooksul kuute faasi: avastamine, kasvamine, arendamine, stabiliseerumine, stagnatsioon ja allakäik või uuenedmine.

Sihtkoha põhilisteks külastuselamuse teguriteks on sihtkoha ressursid. Turismiressursid võib jagada kaheks: esmased on need, mis turiste tegelikult ligi meelitavad nagu linnamaastikud, ajaloolised hooned, muuseumid, spordiüritused jms ning teised ehk toetavad ressursid hõlmavad majutust, toitlustust, transporti. Peamiseks turismiressursiks võib pidada ka Eestis väga populaarset loodusturismi, mis põhineb looduse vaatlemisel ja väärtustamisel. Tartu linnas kõige enam kasutatavaks loodusturismi osaks on jõeturism, mis oma võimalusi ära kasutades võib pakkuda tegevust väga paljudele erinevatele sihtgruppidele.

Lõputöö teine peatükk keskendus Tartust kui turismisihtkohast ülevaate andmisele. Tartu on Eestis suuruselt teine linn ning Emajõgi eraldab linna kaheks. Tartu on väga pika ajalooga ülikoolilinn, kust linna külastajad leiavad väga mitmeid erinevaid turismiattraksioone. Tartus on ka erinevale maitsele sobilikke majutusettevõtteid. Tartus ööbis 2012. aastal 179 923 inimest, mis on läbi aegade suurim majutatute arv. Põhilisteks linna külastajateks on siseturistid, kes moodustavad ligikaudu 50% kogu majutatute arvust. Välituristidest viibivad Tartus kõige enam soomlased, venelased ja lätlased. Viimastel aastatel on vähenenud rootslaste ja sakslaste osakaal majutatute arvust.

Viimaste aastate turismi kasvu on põhiliselt mõjutanud uute turismiattraksioonide turule lisandumine, näiteks AHHA Teaduskeskus, Tartu Seikluspark, Jääaja keskus jne. Samuti on tõusnud vanemate turismiettevõtete teenuste kvaliteet. Varasematel aastatel mõjutasid turismi arengut rasked majandusaastad, kuid Tartu suutis sellele vaatamata olla populaarne sihtkoht siseturistide hulgas.

Käesoleva töö kolmas peatükk hõlmas uuringu tutvustust, tulemusi, järeldusi ja ettepanekuid. Autor kasutas uuringumeetodina poolstruktureeritud intervjuud, mille viis läbi kümne turismispetsialisti seas. Valim oli koostatud Tartu linna kõige enam mõjutavatest turismiettevõtetest: OÜ Tartu Veekeskus, Dorpat OÜ, Hotell London OÜ, Antonius Hotell, Tartu Mänguasjamuuseum, Kohvik Werner, SA Teaduskeskus AHHA, SA Tartumaa Turism, SA Lõuna-Eesti Turism ja Tartu Linnavalitsuse Avalike Suhete osakonna Maine- ja turismiteenistus. Küsimustik koosnes 12. küsimusest, mis sisaldasid nii avatud kui ka valikvastustega küsimusi. Valikvastused põhinesid Likerti 5-palli süsteemi skaalal. Uuring viidi läbi ajavahemikul 04.03 – 02.04.2013.

Turismispetsialistide arvates on Tartu linnal palju potentsiaali, kuid mida hetkel veel korralikult ära ei ole kasutatud. Põhiliste turismiattraksioonidena märgiti AHHA Teaduskeskust, Aura Keskust, Seiklusparki, Ülikooli ja muuseume. Kõige kõrgemalt hindavad asjalised ajalooressurssi ja turismi toetavaid teenuseid. Selle põhjuseks toodi välja Tartu linna pikk ajalugu ja viimaste aastate kiiret ostuturismi ja teiste toetavate teenuste arendamist.

Eelnevalt mainitutele järgnesid keskmise hinde alusel kultuuriressurss, majutus ja toitlustus. Tartu linna peetakse ka muuseumide linnaks, sest linnas tegutseb üle 20 erineva muuseumi, kuid viimastel aastatel ei ole nende edasiarendamisele piisavalt rõhutatud. Tartus on ligi 2000 majutuskohta ja üle 200 toitlustusasutuse, kuid turismispetsialistide hinnangul on neis kehv teenindustase. Kõige nõrgemad keskmised hinded said aktiivsed tegevused, sündmused ja loodusressurss. Põhjuseks potentsiaali vähene kasutamine ja vähene koostöö ressursisisesete ettevõtete vahel.

Tartu linna tugevusteks peetakse potentsiaali ja linna ühtlust. Samuti toodi välja ka linna soodne asukoht, mille all mõeldi Emajõe ja Venemaa ja Läti riigipiiri lähedust. Linna puudusteks peetakse just potentsiaali ja ka soodsa asukoha mitteärasutamist. Linnal

puudub korrektne ja regulaarne lennuühendus, rongiühendus paljude teiste Eesti linnadega. Turismispetsialistide hinnangul vajab linnas parandust ka teeninduskvaliteet nii tootlustus kui ka teistes teenindusettevõtetes, näiteks taksodes. Suureks puuduseks peetakse Tartus ka ettevõtete ja avaliku sektori ehk Linnavalitsuse avalike suhete osakonna maine- ja turismiteenistusega. Spetsialistide hinnangul peaks maine- ja turismiteenistus olema turismi arendamisel koordineerija rollis, kuid hetkel olevat seis, et iga eraettevõtte ja avaliku sektori ettevõtte tegelevad turundamise ja arendamisega ise. Hetkel tehakse kõige enam koostööd teiste turismi ettevõtetega ja turundatakse välituristidele.

Turismispetsialistide arvates on Tartu linnal võimalus saada atraktiivseks turismisihtkohaks. Selleks tuleb Tartu linna turismiettevõtjatel hakata omavahelist koostööd parandama, kõige enam vajab parandamist koostöö avaliku sektoriga. Selle üheks lahenduseks oleks turismikomisjoni loomine, kus on võimalik ettevõtjatel oma ideid Tartu linna turismi paremaks arendamiseks väljakäia ning üheskoos nendele lahendused leida. Koostööd parandaks võimalusel ka turismiteenistuse ümberpaigutamine linnavalitsuse struktuuris ettevõtlusosakonda, kuna hetkel teevad ettevõtjad nendega rohkem koostööd kui avaliku sektoriga.

Turismispetsialistidelt sai kõige väiksema hinde loodusressurss. Selle põhjuseks selgitati, et Emajõe ning linnas olevate parkide võimalusi ei kasutata piisavalt turismi arendamise eesmärgil. See võiks leida lahenduse samuti turismikomisjonist, kuid käesoleva töö autori arvates võiks Emajõel korraldada rohkem veespordiatraktsioone või pakkuda võimalust linna külastajatel saada linnaekskursioon hoopiski jõel. Viimase ettepaneku teostuseks peaks linnas tegutsev lodi olema kättesaadav igal päeval, mitte ettetellimisel, kuna väliskülastajad ei pruugi üldsegi olla teadlikud sellisest atraktsioonist.

Käesolevas lõputöös on autor välja toonud ka turismispetsialistide poolt pakutud uued turismiattraktsioonid. Kõige enam soovitakse Tartu linna heaoluspaad või kaasaegset veekeskust. Eestis on väga populaarsed spaapuhkused ning turul läbilöömiseks tuleb leida nišš, millega erineda teistest Eesti linnadest. Autori arvates võiks selleks olla liivarandade ja palmidega veekeskus. Teiste atraktsioonidena oodatakse ja ollakse nõus arendamisel osalema Tartu linna golfiväljaku, kardiraja, messi-, kontserdi- ja spordihalli rajamisel.

Lõputöö eesmärk, välja selgitada Tartu linna turismiasjaliste hinnang turismi hetkeolukorrast ja edastada saadud analüüsi tulemused Tartu Linnavalitsusele edasise turismi arengu edendamiseks, sai täidetud. Uuringu käigus avaldunud probleemidele leiti lahendused ning intervjueeritavate arvates on Tartu linnal eeldust saada atraktiivseks turismisihtkohaks. Tulemuse saavutamise eeldab edaspidist Tartu linnavalitsuse ja turismiettevõtete koostöö parandamist ja ressursside potentsiaali ära kasutamist. Lisaks Tartu linnavalitsusele saaksid käesoleva uuringu tulemusi ja ettepanekuid kasutada ka Tartu linna turismiettevõtjad, kes on huvitatud linna, kui sihtkoha arendamisest.

VIIDATUD ALLIKAD

1. A Practical Guide to Tourism Destination Management. 2007. Madrid, Spain: World Tourism Organization.
2. **Avgoustis, S. H., Achana, F.** 2002. A Practical Approach to City Tourism Sustainability. Proceedings of the 2002 Northeastern Recreation Research Symposium. New York, 66.
3. Baltic Cultural Tourism Policy Paper. 2003. Toimetaja: Hinsberg, A., Bærug, R., Ambrozaitis, K. Tallinn: EAS Turismiarenduskeskus.
4. **Butler, R.W.** 2005. The Tourism Area Life Cycle: Conceptual and theoretical issues (2nd ed.). Great Britain: Cromwell Press
5. **Cooper, M., Prideaux, B.** 2009. Conclusions and Challenges. – River Tourism. Ed. Prideaux, B., Cooper, M., CABI, Oxfordshire, 262.
6. **Davidson, R., Rogers, T.** 2006. Marketing Destinations and Venues for Conferences, Conventions and Business Events. Oxford: Butterworth-Heinemann.
7. Eestis toimuvate kultuuri- ja spordisündmuste regionaalse majandusliku mõju hindamine ning analüüs. 2012. Toimetaja: Josing, M., Vahi, T. Tallinn: Eesti Konjunkturiinstituut.
8. **Eilart, J.** 1968. Emajõe loodus. – Ajalooline Emajõgi: artiklite kogumik. Koost. Traat, A., Eesti Raamat: Tallinn, lk 13.
9. **Elliot, J.** 1997. Tourism: Politics and Public Sector Management. London, New York: Routledge.
10. **Erfurt-Cooper, P.** 2009. European Waterways as a Source of Leisure and Recreation. - River Tourism. Ed. Prideaux, B., Cooper, M., CABI, Oxfordshire, 101-108.
11. **Hall, C.M., Müller, D.K., Saarinen, J.** 2009. Nordic Tourism: Issues and Cases. Channel View Publications, Bristol, 87.

12. **Haugland, S. A., Gronseth B.-O., Aarstad J.** 2011. Development of tourism destinations: An Integrated Multilevel Perspective. *Annals of Tourism Research*, Vol. 38 (1) January 2011, pp. 268.
13. **Heeley, J.** 2011 *Inside City Tourism – A European Perspective. Aspects of Tourism.* Bristol: Channel View Publications.
14. **Henderson, J.** 2008. Transport and Tourism Destination Development: An Indonesian Perspective. – *Tourism & Hospitality Research*, Vol. 9 (3), pp 199-200.
15. **Hinsberg, A.** 2002. Turismisihtkoha elutsükli hindamine. *Neljas*, 01.09.2002. [<http://www.neljas.ee/est/?news=909004&category=9>] 14.05.2013.
16. *International Recommendations for Tourism Statistics 2008.* 2010. New York: United Nations, UNWTO.
17. **Jaanits, L.** 1968. Emajõgi – muistne elusoon. – *Ajalooline Emajõgi: artiklite kogumik.* Koost. Traat, A., Eesti Raamat: Tallinn, lk 17.
18. **Jansen-Verbeke, M.** 1988. *Leisure, Recreation and Tourism in Inner Cities.* Amsterdam: Netherlands Geographical Studies
19. **Kuenzi, C., McNeely, J.** 2008. Nature-Based Tourism. – *International Risk Governance Council*, Vol. 1 (8), pp 155.
20. **Law, C.M.** 2002. *Urban Tourism – The Visitor Economy and The Growth of Large Cities.* UK: Cromwell Press.
21. **Mets, A.-L.** 2012. Tartu on vene turistide seas ootamatult populaarseks muutunud. – *Õhtuleht*, 14.02.2012.
22. **Middleton, V.** 2001. *Marketing in Travel and Tourism.* Oxford: Butterworth-Heinemann.
23. *Mõni rida Tartu linna ajaloost.* Tartu. [http://www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=6&page_id=77] 05.03.2013.
24. **Mäesalu, A., Vissak, R.** 2005. *Muinas- ja keskaeg. – Tartu: ajalugu ja kultuurilugu.* Koost. Pullerits, H., toim. Pullerits, H., Tõnisson, U., Liim, A., Andresen, A., Ilmamaa, Tartu Linnamuseum, Tartu, 24-25.
25. **Page, S.J., Hall, C.M.** 2003. *Managing Urban Tourism.* Prentice Hall, Harlow,; 18-19, 100.
26. **Pike, S.** 2008. *Destination Marketing. An Integrated Marketing Communication Approach.* Oxford: Elsevier.

27. Public-private sector cooperation : enhancing tourism competitiveness 2000. Madrid: WTO Business Council.
28. Registreeritud töötud - Piirkond/Haldusüksus, Aasta ning Kuu. Statistikaamet. [http://pub.stat.ee/px-web.2001/Dialog/Saveshow.asp] 13.05.2013.
29. **Ritchie, J.R.B., Crouch, G.I.** 2003. The Competitive Destination: A Sustainable Tourism Perspective. CABI, Cambridge, 110.
30. **Rubies, E. B.** 2001. Improving public-private sectors cooperation in tourism: A new paradigm for destinations. Tourism Review Vol. 66 (3/4), pp. 38-41.
31. **Shelby, M.** 2004. Understanding Urban Tourism: Image, Culture and Experience. Tauris, London, New York, 20.
32. Tartu – heade mõtete linn. 2012. Tartu. [http://www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=6]. 20.04.2013.
33. Tartu linna arengukava aastateks 2007-2015. Tartu Linnavolikogu. Kinnitatud 14.09.2006.
34. Tartu linna arengukava aastateks 2013–2020. Tartu Linnavolikogu. Kinnitatud 16.02.2012. [https://www.tartu.ee/data/Tartu%20linna%20arengukava%20aastateks%202013-2020.pdf]. 20.04.2013.
35. Tartu linna turismi arengukava 2008-2013. Tartu Linnavolikogu. Kinnitatud 24.04.2008. [http://info.raad.tartu.ee/webaktid.nsf/web/viited/VOLM2008042400087] 20.04.2013.
36. **Travel Industry Dictionary.** Nature-Based Tourism. [http://www.travel-industry-dictionary.com/nature-based-tourism.html] 22.04.2013.
37. Turundusplaani koostamise juhendmaterjal. 2005. Ettevõtluse arendamise sihtasutus. [http://goo.gl/YILAL] 19.03.2013.
38. **Viikmaa, K.** 2013. Tartu ja turism plaanides ja numbrites.
39. **Williams, S.** 2009. Tourism Geography: a New Synthesis (2nd ed). Routledge, London, New York, 47-49.
40. Ülevaade kultuuriosakonnast. Tartu. 2009. [http://www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=3&page_id=922]. 25.04.2013
41. **Young, G.** 1973. Tourism: blessing or blight? Harmondsworth: Penguin.

Lisa 1. Tartu linna TOWS-maatriks

	Tugevused	Nõrkused
	<ul style="list-style-type: none"> Eestis tuntud ja rahvusvahelist potentsiaali omavad vaatamisväärsused, atraktsioonid ja üritused (ülikool, ERM, mänguasjamuuseum, Jaani kirik, Toomkiriku varemed, tähetorn, AHHAA, Aura veekeskus, Jõmmu, hansapäevad, Antoniuse õu ja gild. Positiivselt eristuv õhkkond/atmosfäär (autentne, ajalooline ja kaasaegne koos, ülikoolilinn, mõnus, rahulik, õdus, turvaline, roheline, nooruslik) Emajõgi linnamaastikku ilmestava elemendina ja eeldusena tootearenguks Mastaabilt optimaalne ja teenustelt kompleksne linnaline sihtkoht, Lõuna-Eesti turismipiirkonna keskus 	<ul style="list-style-type: none"> Halb ühistranspordiühendus suuremate rahvusvaheliste keskuste ja turgudega (sh rahvusvahelise reisirongiliikluse ja regulaarlennuühenduste puudumine, Tallinna–Tartu maantee ebaturvalisus) Turismiarendusega tegelevate üksuste ja organisatsioonide mitteküllaldane ühistegevus (sh ebakõlad turunduses, toodete ja pakettide vähesus) Tartu kui turismisihtkoha ebaselge profiil (kandva idee/temaatika puudumine ja sihtkoha sõnumite hägusus) Tartumaa ja Lõuna-Eesti turismiinfrastruktuuri ja turismivõimaluste vähene integreeritus turismitoodete arendamises ja Tartu turundamises Ebapiisav turismitoodete/ pakettide valik
Võimalused	Kuidas tegutseda sisemiste tugevuste abil väliseid võimalusi ära kasutades? (turul läbilöömine)	Kuidas väliste võimaluste abil, sisemisi nõrkusi ületades tegutseda?
<ul style="list-style-type: none"> Transpordi infrastruktuuri ja ühendusvõimaluste paranemine (EL-i investeeringutoetuste kaasabil) Tartu naaberomavalitsuste ja Lõuna-Eesti maakondade jätkuv ja suurenev huvi koostööks Tartu linnaga Väliskoostöö arenemine (sõpruslinnad, teadus- ja arendusasutuste tihedam rahvusvaheline võrgustumine, ...) Euroopa Liidu struktuurivahendid ettevõtluse, infrastruktuuri arendamiseks ja turundamiseks 	<p>Suurendada Tartu turuosa Eesti turismiturul eristumise kaudu:</p> <ul style="list-style-type: none"> Olemasolevate atraktsioonide arendamine, sh teenuse kvaliteedi tõstmine ja valikuvõimaluste suurendamine (sh pakettide loomine) Kultuuriturismi- ja konverentsiturismitoodete arendamine Emajõega seonduvate puhkevõimaluste väljaarendamine Tartu mainekujundus ja turundustegevuste arendamine Väliskoostöövõrgustike tõhus kasutamine Tartu turundustegevuses Raviturismi võimaluste väljaarendamine 	<p>Tagada Tartu kui turismisihtkoha arendustegevuse sisemine kooskõla ja meeskonnatöö ning partnerite kaasatus eesmärkide saavutamiseks.</p> <ul style="list-style-type: none"> Tartu kui sihtkoha kättesaadavuse parandamine transpordiühenduste ja infosüsteemide arendamise kaudu Koostöö tugevdamine Tartumaa ja Lõuna-Eestiga, toodete ja pakettide loomine ja ühisturundus Avaliku, era- ja kolmanda sektori koostöö ja koordineerituse tõhustamine, meeskonnatöö arendamine Turismiinfrastruktuuri arendamine Tartu linnas turismitoodete ja -teenuste kvaliteedi parandamine ja uute toodete loomine osapoolte koostöös

Lisa 1. järg

	Tugevused	Nõrkused
	<ul style="list-style-type: none"> • Eestis tuntud ja rahvusvahelist potentsiaali omavad vaatamisväärsused, atraktsioonid ja üritused (ülikool, ERM, mänguasjamuuseum, Jaani kirik, Toomkiriku varemed, tähetorn, AHHA, Aura veekeskus, Jõmmu, hansapäevad, Antoniuse õu ja gild. • Positiivselt eristuv õhkkond/ atmosfäär (autentne, ajalooline ja kaasaegne koos, ülikoolilinn, mõnus, rahulik, õdus, turvaline, roheline, nooruslik) • Emajõgi linnamaastikku ilmestava elemendina ja eeldusena tootearenguks • Mastaabilt optimaalne ja teenustelt kompleksne linnaline sihtkoht, Lõuna-Eesti turismipiirkonna keskus 	<ul style="list-style-type: none"> • Halb ühistranspordiühendus suuremate rahvusvaheliste keskuste ja turgudega (sh rahvusvahelise reisirongiliikluse ja regulaarlennuühenduste puudumine, Tallinna–Tartu maantee ebaturvalisus) • Turismiarendusega tegelevate üksuste ja organisatsioonide mitteküllaldane ühistegevus (sh ebakõlad turunduses, toodete ja pakettide vähesus) • Tartu kui turismisihtkoha ebaselge profiil (kandva idee/temaatika puudumine ja sihtkoha sõnumite hägusus) • Tartumaa ja Lõuna-Eesti turismiinfrastruktuuri ja turismivõimaluste vähene integreeritus turismitoodete arendamises ja Tartu turundamises • Ebapiisav turismitoodete/ pakettide valik
Ohud	Kuidas sisemiste tugevuste abil väliseid ohte minimeerida?	Kuidas sisemisi nõrkusi vähendades väliseid ohte minimeerida?
<ul style="list-style-type: none"> • Jätkuv ressursside koondumine pealinnaregiooni, regionaalpoliitika suutmatuse, riikliku arendustegevuse Tallinnakeskuses • Baltikumi ringreiside marsruutide kulgemine Tartust mööda (Via Baltica suuna domineerimine) • Tallinna ja teiste Eesti turismiregioonide kiirem areng ning sellest johtuv Tartu halvenev konkurentsipositsioon • Tartu funktsioneerimine pelgalt Lõuna-Eesti transiitväravana ning lühiajalise vahepeatuskohana Balti riike haaraval ringreisil 	<p>Välja arendada Tartu tugev positsioon Eesti ja Lõuna- Eesti külastuste ja Baltikumi ringreiside peatuskohana.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Initsiatiiv ja aktiivne osalus riiklike poliitikate (sh turismipoliitika) kujundamises, sh lobitöö • Järjepidev koostöö turismifirmadega (Tartu lülitamiseks Baltikumi ringreiside marsruutidesse, Tallinna külastavate välituristide teisese sihtkoha positsiooni saavutamiseks jne) • Suvehooajavälise tegevuse ja võimaluste arendamine ja turundamine • Süsteemne turundus siseturul, sh venekeelsele elanikkonnale 	<p>Edendada koostööd piirkondlike, riiklike ja rahvusvaheliste turismiarendusorganisatsioonide, turismiettevõtete ja riiklike poliitikaid kujundavate institutsioonidega:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Maismaa-, raudtee- ja lennutranspordiühenduste parandamine • Tartu tugeva kohabrändi loomine • Turunduskommunikatsioonis Tartu eripära ja kliendiväärtust esiletoovate turundussõnumite loomine ning kasutamine • Kohabrändi toetavate turismitoodete arendamine • Uuenduslike ja loovate meetodite, tehnoloogiate ja disainilahenduste kasutamine turismiinfrastruktuuri arendamises, tootearenduses ja turunduses • Tartu positsiooni tugevdamine tagamaal (Tartumaal ja Lõuna-Eestis) olemasolevaid võimalusi integreerides

Allikas: Tartu linna turismi arengukava 2008–2013

Lisa 2. Intervjuu küsimustik

Lugupeetud Tartu linna turismispetsialist,

Olen Andri Tallo, Tartu Ülikooli Pärnu kolledži turismi- ja hotelliettevõtluse 3. kursuse üliõpilane. Palun Teie abi lõputöö raames toimuva uuringu (nimetus) läbiviimiseks. Uuringu eesmärk on selgitada välja Tartu linna turismi hetkeolukord. Intervjuu on anonüümne ning saadud andmeid kasutatakse üldistatud kujul.

1. Milline on Teie hinnang Tartu linnale kui turismisihtkohale? Palun põhjendage oma vastust!
2. Milline on Teie arvates Tartu linna peamised turismiatraktsioonid?
3. Kuidas hindate Tartu linna turismiressursse? (1-halb; 2-pigem halb; 3-nii hea kui halb; 4-pigem hea; 5-hea; ei oska öelda)

Loodusressursid	1	2	3	4	5	ei oska öelda
Ajalooressursid	1	2	3	4	5	ei oska öelda
Kultuuriressursid	1	2	3	4	5	ei oska öelda
Üritused	1	2	3	4	5	ei oska öelda
Aktiivsed tegevused	1	2	3	4	5	ei oska öelda
Majutus, toitlustus jne	1	2	3	4	5	ei oska öelda
Toetavad teenused	1	2	3	4	5	ei oska öelda

4. Milliseid turismiatraktsioone on Teie arvates vaja Tartus arendada? Miks? Kuidas?
5. Kas Teie organisatsioonil on plaanis arendada lähitulevikus turismitooteid? Palun põhjendage oma vastust!
6. Mida peate Tartu linna kui turismisihtkoha nõrkusteks?
7. Mida peate Tartu linna kui turismisihtkoha tugevuseks?
8. Milline on hetkel Teie organisatsiooni ja Tartu Linnavalitsuse vaheline koostöö turismi arendamisel? Palun põhjendage oma vastust!

Lisa 2. järg

9. Millist rolli peaks Teie arvates omama Tartu Linnavalitsus turismi arendamisel?

Eestvedaja

Koordineerija

Turundaja

Muu

10. Milline on Teie valmidus koostööks teiste turismiasjalistega?

Turistid

Kohalikud

Meedia

Linnavalitsus

Teised turismiettevõtted

11. Kas Tartu linnal on potentsiaal saada atraktiivseks turismisihtkohaks?

Jah

Pigem jah

Nii ja naa

Pigem ei

Ei

Ei oska öelda

Palun põhjendage oma vastust!

12. Millised on Teie ettevõtte põhilised sihtgrupid, -rühmad?

Täna vastamast!

SUMMARY

THE POSSIBILITIES OF DEVELOPING A TOURIST DESTINATION BASED ON THE EXAMPLE OF THE CITY OF TARTU

Andri Tallo

The given topic is of utmost importance at the moment, because if the city wants to be a competitive and attractive tourist destination, it must be developed. While developing, it is necessary to know what the current situation in tourism in the city is like, and which opportunities for development does it have. The aim of the study is to find out how the tourism professionals of Tartu city rate the present situation in tourism and forward the results of the analysis together with the proposals for further development and promotion to Tartu City Government.

To achieve the goal the author has set the following tasks: to examine the theories of destination development and the improvement of the cooperation between tourism functionaries, prepare and conduct interviews with Tartu city tourism specialists in order to explore their views on the current situation of tourism in Tartu and their ideas of tourism development, to analyze the results, make suggestions for improvements, and pass them on to Tartu City Government for developing tourism.

The thesis consists of three chapters. The first chapter describes the theoretical part of the tourist destination, the theoretical background is given for a tourist destination, the city as a tourist destination, and resources in tourism. The second chapter provides an overview of the city of Tartu, describes its history and current situation. The statistics and analysis on accommodation for the city of Tartu have been drafted by the author of the paper. The third chapter focuses on the research carried out among the tourism professionals in Tartu. The analysis of the research has been provided, and based on the conclusions drawn, proposals for improvement have been added.

As a research method, a half-structured interview was used and it was conducted among ten tourism specialists. The sample was drawn among the tourist businesses that affect Tartu most: OÜ Tartu Veepark, Dorpat, Hotel London OÜ, The Antonius Hotel, Tartu Mänguasjamuuseum, Café Werner, SA Teaduskeskus AHHA, SA Lõuna-Eesti Turism,

SA Tartumaa Tourism and the Tartu City Government Public Relations Department Reputation- and Tourism services. The questionnaire consisted of 12 questions, which included both open and multiple choice questions. Response options were based on a 5-point Likert scale system. The study was carried out from 04 March to 02 April 2013.

According to the specialists, the city of Tartu has a lot of tourism potential, but this is not used well. The main tourist attractions pointed out were the AHHA Science Centre, the Aura Centre, Adventure Park, the University and museums. The most highly appreciated was the potential lying in historic resource and the services supporting tourism. The reason for this was that the Tartu has a long history; the shopping tourism over the recent years has grown rapidly and other services supporting tourism have seen fast development. Tartu is also considered to be the city of museums, because here operate more than 20 different museums, but in recent years the sufficient development has been suppressed. In Tartu there are nearly 2,000 accommodation and more than 200 food service organizations, but tourism professionals estimate that they have a poor level of service. The lowest scores were given to activities, events, and natural resources. The reason for the potential decrease lies in the lack of the use of resources and the lack of cooperation among domestic enterprises.

The strengths of Tartu are the potential of the city and the fact that it is considered to be consistent. They also pointed out the favorable location of the city, which meant the river Emajõgi and the proximity to the state border between Russia and Latvia. The weaknesses and the possible drawbacks for Tartu are considered to be the following two factors: not using a favorable location of the city nor its overall potential. The city has no proper and regular air service or railway to connect it with many other towns in Estonia. Tourism specialists are of the opinion that the city needs improvement in the quality of both food and accommodation services as well as other service businesses such as taxis. The major disadvantage in Tartu is considered to be the lack of cooperation between businesses and the public sector.

According to the specialists, Tartu has a potential to be an attractive tourist destination. In order to achieve that, the entrepreneurs engaged in the tourist sector should begin to improve their cooperation, especially with the public sector. One solution would be the creation of a tourism roundtable, where the entrepreneurs could express their ideas for a

better development of tourism in the city and find the best solutions for putting them into effect.

Natural resources received the lowest scores from the tourism specialists, the reason for this was explained to be the river Emajõgi and the fact that the parks are not used enough for tourism development purposes. The author believes that more water-related activities could be organized on the river Emajõgi and as an alternative to a regular city tour the visitors should be given a tour on the river. The barge operating in the city should be available every day, not in advance, as foreign visitors may not be aware of such an attraction.

In this thesis, the author has also identified the new tourist attractions proposed by the tourism professionals. The most preferred one was a new wellness SPA or a modern waterpark. Estonia is very popular among SPA holiday tourists and Tartu needs to find a niche to thrive in the market, to differ from other Estonian cities. Other attractions expected are golf courses, go-carting, exhibition-, concert- and sports halls - in the development of which they are also ready to participate.

The aim of the thesis - to find out the assessment of Tartu city tourism professionals of the present situation and to forward the results of the analysis to Tartu city government in order to promote and develop local tourism, was completed. The study revealed the problems and proposed solutions to them, and the interviewees believed that Tartu has a prerequisite to become an attractive tourist destination. In order to achieve this result, further improvement of the collaboration between Tartu city government and tourist companies and a better use of tourism resources is required. In addition to Tartu city government, the tourist organizations who are interested in the development of the city as a tourist destination, could use this study for the further improvement of the current situation in the city of Tartu.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Andri Tallo

(autori nimi)

(sünnikuupäev: 18.06.1991)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

TURISMISIHTKOHA ARENDAMISE VÕIMALUSED TARTU LINNA NÄITEL,
(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Tatjana Koor,

(juhendaja nimi)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **15.05.2013**